

Retki Itä-Siperian ihmeelliseen lintumaailmaan

Matkakertomus Tringa ry:n retkeltä kesäkuussa 2018

(Kuva PT)

15.6.2018 - Lähtö kauas itään

Kauan tätä on odotettu! Linturetki Lena-joen suistoon itäisessä Siperiassa alkaa!

Ryhmässämme on seitsemän henkeä: matkanjohtaja Roland Vösa, Raija Teider, Mikael Nordström, Hannu Huhtinen, Markku Huhta-Koivisto, Petteri Tolvanen ja matkan vanhimpana – vaan ei kokeineimpana matkustajana Jouko Högmänder, tämän matkakertomuksen kirjoittaja. Tämän raportin lukuisten valokuvien kuvaajat on mainittu lyheiteinä kuvien yhteydessä. Tarinan lopussa on päiväkohtainen lajilista.

Matkalle pääsemistä on odoteltu jo kaksi vuotta. Tämä on Tringa ry:n jäsenmatka, jolle olisi ollut paljon enemmänkin tulijoita, mutta vain me onnekkait mahduimme mukaan. Siperia on meille tuntematonta, tarunhoitoista maata jossakin kaukana idässä. Sieltä on toisinaan lentänyt Suomeen asti hienoja lintuharvinaisuuksia ja kulkeehan osa Suomen ohittavasta arktisten lintujen muutosta Siperiaan saakka – pitkämatkaisimmat jopa tänne Lena-joen suistolle saakka.

Roland on hoitanut valmistelut Yakutia Travel -nimisen paikallisen matkatoimiston kanssa. Sieltä saamme mukaamme englantia puhuvan lintuoppaan. Tarkoituksenamme on Siperiaan saavuttuamme viettää pari päivää Jakutskin kaupungissa Lena joen keskijuoksulla – tai pikemminkin kaupungin ympäristön lintumaita tutkien. Sitten lennämme 1070 km pohjoiseen, Laptevinmeren rannalla sijaitsevaan Tiksin pikkukaupunkiin. Sieltä on tarkoitus kulkea veneellä noin 80 km luoteeseen, Lena-joen suistossa sijaitsevaan Lena-Nordenskiöldin tutkimusasemalle. Täältä käsin tullaan tekemään venematkoja valtavan laajaan jokisuistoon, joka on kuuluisa arktisten lintujen pesimäalue. Paluu jälleen Tiksin kautta Jakutskiin. Parin viikon retken viimeiset päivät aiotaan viettää jälleen Jakutskin ympäristössä.

Sisään tsekkauksessa lentokentällä joudumme tekemään ne tavalliset, naurettavat toimenpiteet, jotka ovat tuttuja lintuja valokuvaaville matkustajille. Ongelma syntyy siinä, että kamerat ja optiikat on välttämätön ottaa käsimatkatavaroihin – särkymisvaaran ja vakuutuksien voimassaolon takia. Minunkin kamerareppuni painaa 12 kg, vaikka käsimatkatavarat saavat painaa vain 8 kg tai toisinaan 10 kg. Sekä Finnair että Aeroflot ovat kiristäneet linjaansa ja tuppaavat punnitsemaan myös käsimatkatavarat. Syntynyt ongelma ratkaistaan sillä, että puetaan päälle kevyt maastotakki ja neljän kilon edestä kameran runkoja ja lyhyttä optiikkaa tungetaan taskuihin kiikarin roikkuessa takin alla rinnalla. Ennen koneeseen siirtymistä kamat pakataan takaisin kamerareppuun.

Finnairin kone Moskovaan lähtee klo 17.40 ja alle kahden tunnin päästä ollaan Moskovassa. Täällä ovat juuri alkaneet jalkapallon MM-kisat ja turisteja on paljon Sheremetjevon lentokentällä. Meiltä tulee jäämään otteluita näkemättä, mutta onneksi on toivoa nähdä lopputaistot heinäkuun alkupuolella kotitelevisiosta.

Sheremetjevon lentokenttä ja sen palvelut ovat kehittyneet sitten viime näkemän. Ennen kuin pääsemme pidemmälle nousee Petterille hiki otsalle, kun rinkka ei ilmesty muiden tavaroiden mukana hihnalle. Lopulta selviää, että rinkka oli vain jäänyt jossakin lentoaseman uumenissa jumiin. Kaikki tavarat saatiin mukaan ja sitten lähdemme etsimään tiskiä, josta voi tehdä sisään tsekkauksen Siperian lennolle. Lentoasema on moderni ja niin laaja, että pääsemme osan matkaa kulkemaan maanalaisella junalla. Sitten jonon päähän. Osutaan väärään jonoon ja toiveikkaana seuraavan jonon päähän. Sitten välijuoksu hallin toiselle puolelle maksamaan ylikuormasta maksu – ja takaisin hakemaan passi ja maihinnouskortti mukaan. Lopulta kuitenkin olemme Aeroflotin koneessa, joka lähtee ennen puolta yötä.

16.6.2018 – Laskeudumme Jakutskiin, Sahan tasavallan pääkaupunkiin

Lento Moskovasta Jakutskiin kestää 6,5 tuntia ylittäen suurimman osan Siperiasta ja kuusi aikavyöhykettä. Unet jäävät koneessa vähiin jos ei olemattomiin. Paikalliset kellot näyttävät 11.45 kun koneemme laskeutuu Jakutskiin. Tämä Lena-joen länsirannan kaupunki on pääkaupunki Sahan tasavallassa eli Jakutiassa, kuten venäläiset sitä myös kutsuvat. Olemme 62. leveysasteella, melkein Jyväskylän tasolla.

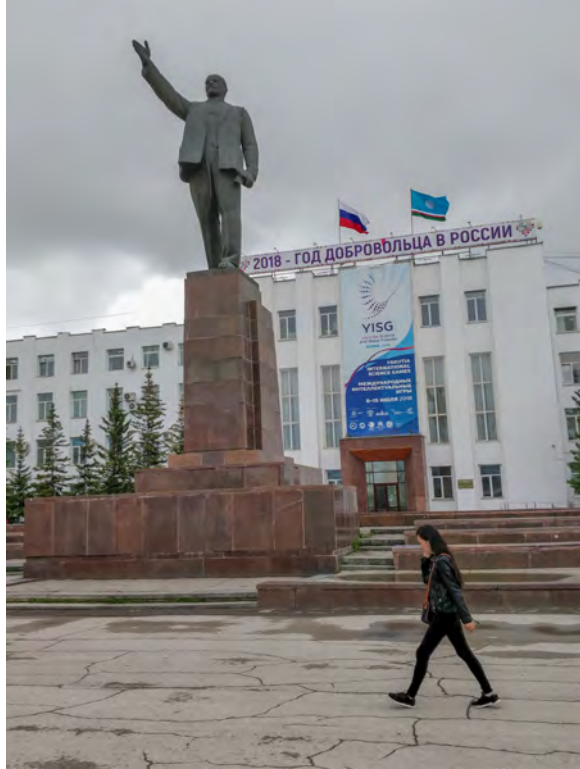
Ensivaikutelmaa hengitetään sisään lentoaseman ulkopuolella: lämpöä 25 astetta, taivaalla kumpupilviä, joiden seassa kaartelea muutama haarahaukka ja korkealla pörrää lauma aasiankiitäjiä, meikäläisen tervapääskyn sukulaislintuja. Joku näkee joen suunnassa parveilevia valkosiipitiroja.

Sahan tasavalta eli Jakutia on yhdeksän kertaa Suomen kokoinen osa Venäjän federaatiota itäisessä Siperiassa. Se ulottuu Pohjoisesta Jäämerestä 1700 kilometriä etelään yli tundran kauas taigametsiin. Tämä on maailman kylmimpiä asuttuja seutuja. Talvi on pitkä ja ankara: tammikuun keskilämpötila on Jakutskissa -39 astetta. Viime talven pohjat olivat paikallisen tietolähteen mukaan -63 astetta ja kaikkien aikojen ennätys -71,2 astetta! Viralliset Wikipedian siteeraamat venäläiset lähteet antavat kuitenkin vähän lievempiä lukuja. Kuten mantereiseen ilmastoon kuuluu, on kesä lyhyt, lämmin ja kuiva. Heinäkuun keskilämpötila on +19,5 astetta, joka on samaa tasoa kuin meillä Etelä-Suomessa harvinaisina hellekesinä.

Sahan valtasuoni on Lena-joki, pituudeltaan noin 4500 kilometriä. Joki lienee mitoiltaan maailman kymmenenneksi suurin, vesimäärältään virta lienee vielä vielä lähempänä kärkeä. Lena alkaa Baikal-järven länsipuolisesta vuoristosta, vain kymmenkunta kilometriä tuosta kuuluisasta järvestä. Lenalla on suuri määrä komeita sivujokia, jotka tuovat vettä Siperian metsistä ja soilta tähän jokeen. Pohjoisessa Lena laskee Laptevin mereen, joka on osa Pohjoista Jäämerta. Lenan suisto siellä pohjoisessa on sekin maailman mahtavimpia, ulottuen 250 km leveänä tuhansien saarten ja joenuomien verkostona jokisuulta 150 km pohjoiseen. Jonnekin sinne olemme nyt pyrkimässä, kunhan ensin tutustumme Jakutian taigametsiin.

Jakutskin kaupunki – tasavallan pääkaupunki – on valtavan virran puolimatassa. Siellä asuu vajaat 300 000 asukasta, koko tasavallassa vajaa miljoona. Alkuperäisväestö on jakuutteja, joskus 1300-luvulla etelästä mongooleja paenneita alkuperäisasukkaita, jotka toivat lehmät, hevoset ja maanviljelyn mukanaan. Jakuutteja lienee nykyään jo yli puolet tasavallan väestä, venäläisten määrä on hiipumassa, enää heitä on 38% väestöstä. Virallisena kielenä on venäjä ja jakutia. Sahan pohjoisosissa asuu toisia alkuperäiskansoja, joista evenkit (tungusit) ja evenit ovat suurimpia ryhmiä muutaman prosentin osuudella. Nämä ihmiset ovat aina eläneet metsästyksellä, kalastuksella ja poronhoidolla. Nämä elinkeinot ovat pohjoisessa edelleen voimissaan, mutta näiden pienten kansojen kielet ovat venäjän ja jakutian paineessa uhattuina. Kun venäläiset alkoivat vallata näitä seutuja 1600-luvulla, nimesivät alkuperäiset asukkaat heidän linnoituskaupunkinsa Lenan varrella Yakutskiksi, joka tarkoittaa muukalaisten kylää. Suomeksi siitä käytetään muotoa Jakutsk.

Kaupungista lähtee ympäristöön tieverkosto, pikkukylissä ympärillä asuu väkeä. Täältä ei kuitenkaan lähde moottoriteitä tai muitakaan isompia valtasuonia esimerkiksi Euroopan tai Mongolian suuntaan. Etelään näyttää kiemurtelevan vähän isompi tie Magadanin suuntaan Tyynen meren rannalle. Irkutskin ja Baikalin suunnasta kuuluu olevan rakenteilla rautatie, joka yhdistäisi Jakutskin Siperian rataa. Joki, Lena sivuhaaroineen, on perinteisesti ihmistenkin valtaväylä. Ja helikopterilla pääsee kauaskin metsien keskelle. Muuten tasavallan pääkaupunki on kuin saari valtavan metsämeren keskellä.

Uutta ja vanhaa Jakutskia. Äiti siivoaa tytön kasvoja kuvausta varten, jakuutit ovat jo enemmistönä tasavallassa. Keskustorilla, hallintopalatsin edustalla patsastelee kuitenkin yhä V.I.Lenin, Neuvostoliiton perustaja, muistuttaen vanhoista ajoista, jotka olivat monille synkkiä ja ankaria. (Kuvat JH)

Mutta takaisin lentokentälle. Se Petterin rinkka, jonka kulku takerteli jo Moskovaan saavuttuamme, on nyt oikeasti jäänyt matkalle. Pitkän selvittelyn tuloksena on tieto, että matkatavara on edelleen Moskovassa ja saapuu seuraavalla lennolla maanantaina noin kello 11. Siihen on kaksi vuorokautta aikaa. Ja koneemme Tiksiin lähtee maanantaina vain pari tuntia tämän jälkeen. Onneksi Petterillä on kiikari ja kamerat mukana käsimatkatavaroissa, mutta muuten olo ei ole kovin huoleton. Mitä mies sitten pukee päälleen, jos rinkka maanantaina edelleen seilaa jossakin lännessä päin?

Meitä on kentällä vastassa Aleksei Morozov, joka on Yakutia Travelin varajohtaja ja toinen omistajista (Mav1408@yandex.ru). Reipas mies, joka puhuu hyvää englantia ja tarttuu hyvin asioihin. Hän myöskin tekee mitä on tehtävissä ja selvittää tarmokkaasti kadonneen rinkan sijaintia.

Majoitumme B&B -hotelliin nimeltä Bravo. Se on keskustan erään kerrostalon yhdeksännessä kerroksessa. Siisti paikka ja mukava henkilökunta. Emme kuitenkaan jää kuittaamaan univelkaamme vaan lähdemme retkelle kaupungin ympäristöön. Oppaaksemme UAZ:iin (venäläinen karkeatekoinen pikkubussi, joka kulkee maastossa kuin toisessakin) tulee Roman. Hän on kokenut Siperian luonnon tuntija, toiminut mm. eläinten pyydystäjänä eläintarhojen tarpeisiin. Mies lienee näitä tarkka-aistisia synnynnäisiä luonnon kirjan lukijoita, jotka eivät tarvitse edes kiikaria. Hän näyttää tuntevan lähiseudun metsiä ja ainakin isompia lintuja. Ääniä hän tuskin tuntee ja pikkutirppoja koskeviin kommentteihin suhtaudumme vähän varauksella. Hänen heikoin puolensa liittyy liikkumiseen: miehellä on roimasti ylipainoa eikä hän pysty kulkemaan kuin ihan lyhyitä matkoja. Maastohommat ovat taakse jäänyttä elämää.

Roman, oppaamme Jakutskin ympäristössä. Markku tähyilee lintuja ja Aleksei veivaa rattia. (Kuva JH)

Roman vie meidät kuivalle mäntykankaalle, jonka reunasta löytyy matala metsäjärvi. Yksitoikkoisen näköinen paikka: valkoviklo, kalatiira (mustanokkaista alalajia), räkättirastas, käpytikka ja korppi. Jaloittelemme sitten kuivalla kankaalla, jossa on hyvin niukasti mitään elämää. Löytyi kuitenkin lapinpöllön sulka. Kankaalta kuuluva metsäkivismäinen laulu poikkeaa vähän säkeen loppuosan suhteen (laskevat venyttelyt jäävät tulematta). Taigakirvinen se siinä laulaa. Saan muutaman kohtuullisen ruudun verran kuviakin, tosin kaukaa.

Ensimmäinen maastoretki UAZ:illa mäntykankailla. Matkustajien siisteys on silmiin pistävää – vielä tässä vaiheessa. Kuvassa Rajja, Hannu, Mikael, Markku ja Petteri. (Kuva JH)

Yksi ihmettelyn aihe on se, miten kuivalla hiekkakankaalla kasvaa näin paljon kauniita kukkia. Hiekan tai hiesun seassa taitaa täällä olla kalkkia. Arovuokko, jokin sininen kohokkikasvi ja arnikki kiinnittävät huomiotamme muutoin karun näköisessä metsässä.

Jatkamme matkaa Kingeme-joen varteen. Autoa pysäköitäessä huomaamme aukean reunan puussa idänturturikyyhkyn. Linnun alaperä ja pyrstön kärki näyttävät puhtaan valkoisilta, mikä viittaisi alalajiin meena. Ryhmämme paremmat taksonien tuntijat määrittävät kuitenkin linnun orientalis-alalajiin kuuluvaksi. Lintukirjojen mukaan täällä ei pitäisi esiintyä toista alalajia, meena. Nimirodun pohjoiset linnut ovat

nähtävästi näiltä osin tavallista vaaleampia. Taas löytyy taigakirvinen. Tutun näköinen rantasipi keikkuu rannalla sekä virtavästäräkki kulkee maassa ruokaa nokassa. Taitaa olla pesä sillan alla.

Idänturturikyyhky tien varressa, alalajia orientalis, vaikka alaperä ja pyrstön kärki ovat kovin vaaleita. Romanin mukaan tätä lajia ei pitäisi täältä löytyä. (Kuva JH)

Taigakirvinen varottelee lehtikuusen oksalla. (Kuva JH)

Markun johtama toinen ryhmä rymistelee joen rantatiheiköissä, josta kuuluu kohta Markun huuto: ”kultakulmasirkku”. Sinne ryysimme perässä. Siellä nuorissa lehtikuusissa hyppelee vaikeasti paikannettava

Kaunis koiras kultakulmasirkku, yksi näistä Siperian taigan erikoisuuksista, joita äärimmäisen harvoin eksyy Eurooppaan. (Kuva PT)

koiraslintu. Ja kohta joku meistä hoksaa kolmimetristen lehtikuusien tiheikössä pesän. Naarassirkku jättää vastentahtoisesti pesänsä ja jää sen viereen odottamaan. Mutta lintu pysyy pikkuoksien sisällä niin, että kamerani ei suostu tarkentamaan lintuun. Ei edes sen jälkeen kun peruutan pari metriä taaksepäin. Kohta kuitenkin jätämme linnut rauhaan.

Jatkamme joenvarren komppaamista, sillä lintuja tuntuu olevan vähän runsaammin kuin edellisissä pysähdyspaikoissa. Pohjoista tunnelmaa vahvistavat järripeipon ja lapinuunilintujen laulut. Kohta hoksaamme uuden sirkun, jonka laulu ei sovi edellisiin lintuihin. Emme onnistu näkemään lintua, mutta maastossa kulkeva äänitearkisto (Hannun kännykässä) osoittaa laulun sopivan harmaapääsirkulle. Siinä metsää kompatessamme kohdalle sattuu myös varoitteluva ruosterastas, kovin piilotteleva sekkin. Toiset pojat löytävät tienvarren niityltä suippopyrstökurpan ja kiihkeästi atrappiin reagoivan lapinuunilinnun.

Lapinuunilintu tulee houkuteltuna lähelle. (Kuva MH-K)

Päivän lopuksi kuljettaja vie meidät pyynnöstä Jakutskin kaatopaikalle. Nämä siivottomat ja pahanhajuiset kukkulat ovat usein monen seudun parhaita lintupaikkoja. Tällä kaatiksella touhuu suuri määrä nauru- ja kalalokkeja sekä toista sataa haarahaukkaa. Taivaalla pyörii aasiankiitäjiä, paikoin ihan matalalla, mutta kovaa vauhtia ylläpitäen.

Kuvien katselua illallista odotellessa: Roland, Hannu, Miksu, Markku ja Petteri. Skriinillä olisi tarjolla myös parhaita paloja päivän otteluista jalkapalloa MM-kisoissa. (Kuva JH)

Kuuden tunnin metsäretken jälkeen tulemme majapaikkaan kello 21. Sitä ennen sovimme Alekseine kanssa, että aamulla lähdemme retkelle kello 3. Sitä ennen on kuitenkin pakko päästä haukkaamaan jotakin, sillä edellisen aterian, kevyen aamiaisen saimme koneessa noin kello 5 aamulla. Vihdoin 17 tuntia myöhemmin isken hampaat kiinni hampurilaisen reunaan. Tarjoilija ei tuonut meille lainkaan harukkaa tai veistä, vaan niiden sijaan ohuet mustat muovihanskat: siperialaista ravintolakulttuuria.

17.6.2018 – Siperian taigaan tutustumassa

Hätäisten yöunien jälkeen aamu Jakutskin kaupungissa tuntuu miellyttävältä. Sunnuntaina kello kolme on valoisaa ja kaduilla liikkuu aika paljon ihmisiä, ilma on miellyttävän viileä. Maasturimme töyssyttelee puronvarteen, josta nousee korkea puuton harju, joka jatkuu avoimena aromaisena ehkä kymmeniä kilometrejä. Toisaalla harjun rinteillä on harvaa, puistomaista männikköä. Mieltä jää askarruttamaan, että miksi harjun rinteet ovat laajoilla alueilla puuttomia kasvaen vain hienoa kukkaketoa, puiden taimia tai vanhoja kantoja ei näy missään.

Kappale harjun rinteiden aromaista ketoa, erikoista luontotyyppiä, joka lienee luontaisesti syntynyttä kuumien ja kuivien kesien avittamana. (Kuva JH)

Puronvarren metsästä kuuluu monenlaista linnunlaulua. Ilmassa on ihan kiitettävästi sääskien ininää, mutta vain joitakin muita tuttuja ääniä kuten käki, räkättirastas, pikkukäpylintu, punavarpuinen, kuusitiainen ja päivän ainoa talitiainen. Oudommat laulajat saavat vähitellen nimiä alkaen yhä piilottelevasta harmaapääsirkusta ja kultakulmasirkusta. Burjatianuunilintu on helpompi, sillä sen laulu on hyvin lähellä serkkuaan idänuunilintua. Sinipyrstön laulua taas on saanut kuulla joskus kotimaassakin. Korkealla harjun päällä näkyy isoja mäntyjä ja sieltä kuuluu parin kirvisen laulua, joiden esittäjästä ei ihan saatu selvää: taigakirvinen tai metsäkirvinen.

Mäntysirkku on tukevanpuoleinen sirkku, laulaa melkein kuin keltasirkku. Tämä koiras antoi vähän flegmaattisen vaikutelman. Puoliso on ehkä jossain lähellä hautomassa. (Kuva JH)

Kävelemme pätkän puronvarren kärrytietä. Koivun latvaan lentää pulska pikkulintu, joka avaa nokkansa ja päästää ilmoille vähän sössöttävän keltasirkkumaisen säkeen. Tämä on mäntysirkku, siperialainen punapää,

jota olen odottanut. Hetken aikaa ruosterastas on näkyvillä männyn oksalla. Edellisestä saan hyviä kuvia, jälkimmäisestä en ollenkaan.

Ajamme vähän edemmäs pientä tietä ja pysähdymme leveälle voimalinjalle. Se ylittää edessämme pienen puron, jonka rantatörmät ovat laajalti sortuneet puroon ja paljastaneet maaperän hienoa hiekkaa ja lössiä. Täällä päin Siperiaa ikirouta, permafrost ulottuu 200 metrin syvyyteen. Talvella maa sulaa pinnasta muutaman metrin verran. Tässä rikutussa maassa kasvaa hämmästyttävän paljon erilaisia kukkia, joista useimmat jäävät meiltä määrittämättä.

Tähyilemme ja kuuntelemme lintuja metsäaukealla, joka on raivattu voimalinjan takia. Ilmassa on sääskiä, mutta ei tällä taigalla mitenkään sietämättömän paljon. (Kuva JH)

Roland lähtee komppaamaan hakkuuaukean pensaikkaa puron takana ja löytää sieltä piilottelevan viirusirkkalinnun. Kun apujoukot pääsevät puron yli, ei sirkkeliä enää näy. Mutta metsän reunassa alkaa laulaa ruskouunilintu yksitoikkoista ja kuuluvaa säettä ”jip-jip-jip...” Tiedämme, että näissä metsissä ja pensaikoissa varmaankin pitää majaa myös eksoottisia idän satakieliä, mutta nyt ei tärppää.

Siinä vaiheessa kun muut hörppivät Alekseihin termarista kuumaa vettä murukahvilla höystettynä, komppaa Markku ylärinteen kuivaa männikköä. Hetken päästä hän tulee kertomaan, että idänpikkusieppo laulaa pienen matkan päässä. Ja näin se tekee, ehdimme kuulla linnun ja nähdä sen hetken männyn latvuksen sisällä ennen kuin lintu siirtyy eteenpäin. Aikansa juoksemme laulun perässä kunnes sieppo vaikenee ja me törmäämme varottelevaan pohjansirkkupariin.

Aamuretkemme jatkuu laajalle avoimelle niitylle, joka on paikoitellen valkoisena arovuokoista. Tämä Kullatin reservaatti on jonkin asteista suojelualue ja sen halki kiemurtelee puro, jonka reunametsiä komppaamme. Täältä ei löydy mitään uutta, mutta silti ihan mielellään katselee mäntysirkkuja ja kuuntelee sinipyrstöjen laulua puron toiselta puolen. Näemme jossakin pienen lauman hevosia, mutta niiden laidunnus ei tätä aroa pysty pitämään puuttomana. Olisikohan kesän kuumuus ja kuivuus selityksenä näiden metsäarojen avoimena pysymiselle täällä itä-Siperiassa?

Uni alkaa jo painaa silmiä ja useimmat meistä torkkuvat penkillään, kun automme keikkuu avoimen maiseman keskellä olevan järven äärelle. Matala, rehevärantainen järvi, jota on hyvä tähyttää loivan kukkulan laelta. Tuuli on noussut aamusta, samoin lämpö, mutta sääsket eivät enää vaivaa. Kysyn Romanilta järven nimeä. Hän on vähän hämillään, mutta antaa sitten sille nimen Paginskoe ozero, pakanajärvi. Tämä on johdettu järven takana hämmöttävän kylän nimestä Pagan. Hän valistaa minua, että ei täällä Siperiassa joka lätäköllä tai kukkulalla ole omaa nimeä. Näin varmaan onkin asian laita, sillä nämä taigat ovat aina olleet hyvin harvaan asuttua, eikä alkuperäisväestön mahdollisesti antamia nimiä ole kaikkia vaivauduttu keräämään talteen.

Arovuokot kukkivat runsaana laajoilla kedoilla, taustalla harjun rinnettä. (Kuva JH)

Pakanajärven linnusto on vaihteeksi toisenlaista kuin taigametsien kuivien männiköiden ja lehtikuusikkojen. Auton vieressä reviiriään pitävä isokirvinen lentää ylös taivaalle esittämään tylsää lauluaan ”*tsirp-tsirp-tsirp...*” Järvellä partioi parisen sataa valkosiipitiiraa etsimässä syötävää poikasilleen, joita ilmeisesti lymyilee edessämme olevassa pienessä ruovikkoisessa saaressa. Siellä myöskin tapailee laulua pari sarasirkkalintua. Muutama rantojen liro saa seuraa töyhtöhyypistä. Edessämme olevalta rantaniityltä ponkaisee lentoon kiivaasti varotteleva lampiviklo, jonka pesän Roland pian paikallistaa. Niityllä nuokkuu myös sepeltasku ja tolpan päähän nousee keltavästäräkki.

Järven takaa nousee ilmaan suohaukka, joka tunnistetaan siperiansuohaukaksi. Koiraan siipien takareunassa on tumma juova ja naaraalla vaalea yläperä, jotka erottavat lajin muuten kovin samankaltaisesta ruskosuohaukasta. Muitakin eroja olisi nähtävissä, mutta tuuli pyörittää näitä lintuja melko kaukana.

Vähän vaille yksi raahaudumme majapaikkaamme. Hetken aikaa tarkkailen aasiankiitäjien liikennettä yhdeksännnen kerroksen ikkunasta, mutta kohta uni ottaa ylivallan. Viime päivien univelka kaataa ryhmämme sänkyyn moneksi tunniksi. Kunhan joskus heräämme, käymme iltapalalla vakioravintolassamme ja lähdemme kuuntelemaan yölaulajia.

18.6.2018 – Lena-joen saaren lintuparatiisista Jäämeren tundralle

Maanantaiaamu. Koko viime yön satoi. Vielä kello kolmeltakin sataa. Yölaulajat jäävät kuuntelematta ja aamuretken lähtö siirtyy kello kuuteen. Sade on juuri ja juuri ehittänyt loppua, ilma on viileä ja sääsket innoissaan, niin mekin. Maastoihme UAZ mönki suureen Lena-joen saareen, joka on Jakutskin kaupungin itäpuolella, maapenkereen mantereeseen yhdistämänä. Valtava Lena on tässä kohdin 2-3 km leveä ja siinä on paljon tulvan hiekasta kasaamia saaria. Näillä kasvaa kosteaa niittyä, tiheitä lehtipuumetsiä ja pöheikköjä. Hiekkavalleista ja puiden rungoilla olevista ”heinäkauluksista” näkee, että Lenan tulvat huuhtovat näitä saaria säännöllisesti. Keväällä joessa kulkevat jäämassat viimeistelevät tulvien tuhot niin, että saarilla on paljon puuttomia niittyalueita.

Vääntäydymme autosta ulos avoimen niityn reunassa. Tyynessä aamussa mielenkiintoiset äänet pensaikosta ja taivaalta etsivät päässäni oikeita lokeroita. Koivikon suunnasta kuuluu kultasirkun laulua, kauempana on äänessä toinen. Lähellä laulaa innokkaasti idänpikkusieppo, jonka laulu ei yhtään muistuta kotimaisen

Hannu sekä kultasirkkujen, sarasirkkalintujen ja rubiinisatakielen suosimaa pensaikkaa joen saarella. Taustalla Jakutskin kerrostaloja. (Kuva JH)

serkun laulua. Toinen, kirvismäisen yksitoikkoinen laulunsäe osoittautuu lapinuunilinnun lauluksi, vaikka sävy kuulostaa laskevalta.

Kaupungin kerrostalot näkyvät tähän salmen takaa. Siinä välissä, saarella olevien rakennusten lehtevissä puissa puhkeaa laulamaan voimakasääninen ja taitava kertoja. Hannu saa linnun kohta kaukoputkeen: kaunis rubiinisatakieli laulaa kurkkuhöyhenet pörhöllään.

Korkean heinän keskellä olevissa pensaissa laulaa lukuisia sarasirkkalintuja, joiden kuiva ja rahiseva säe poikkeaa tyystin muista sirkkalinnuista. Ylhäällä kiitää kaksi kurppaa, joista lähtee hiovaa soidinääntä: suippopyrstökurppia. Ja jostakin korkealta kuuluu kaiken aikaa kapustarintamaista, ruikuttavaa soidinääntä ”tryii-ryii-ryii”. Sitä valitusta päästelevät taivaalla soidintavat rantakurvit. Kurveja tuntuu olevan runsaasti äänessä tänä aamuna. Markku jahtasi sirkkeleitä kuvaan ja törmäsi koivikon keskellä hätäilevään kurvipariin. Samassa koivikossa näyttäytyivät meille myös pikkutikka ja pohjantikka.

Tämä rantakurvi on tehnyt pesänsä tulvametsään, koivikon keskelle. (Kuva MH-K)

Automme vie meidät sitkeästi keikkuen ajokelvotonta uraa toisen niityn reunalle. Samantyyppistä lajistoa. Lähipensaassa laulaa näkyvillä sarasirkkalintu. Pari isokirvistä tapailee laulua. Tutuista kahlaajista näkyy soidinteleva metsäviklo ja taivaaalla mäkättää kurvien ja kurppien joukossa myös taivaanvuohia. Yksi suippopyrstökurppa liittää alas ohitsemme ja laskeutuu matalan koivukelon latvaan. Siinä katselemme toisiamme ja ikuistamme kurpan muistikortille. Se äänтелеe välillä vaimeasti *"snip, snip"*. Pohjoisten metsien tuntua lisää punakylkirastaan laulu, punatulkun viheltely ja lapinuunilintujen kuivat säkeet. Täälläkin on äänessä useampia kultasirkkuja.

Suippopyrstökurppa näytillä kelon päässä. Muistuttaa aika lailla taivaanvuohia, jota myös pesii täällä. (Kuva JH)

Vielä kuuluu taivaalta kuovimainen kiekaisu ja sieltä löytyy pois päin lentävä isonokkainen kuovi, jonka selkä on tumma ilman valkoista kiilaa. Tämä on ohotankuovi, jota pesii itä-Siperiassa ja talvehtii Australiassa. Lajia pidetään nykyään erittäin uhanalaisena.

Sarasirkkalintu, yksi monista tämän aamun laulajista. (Kuva JH)

Upean aamuretken jälkeen meillä onkin kiire hotellille viimeistelemään kamojen pakkausta. Petterillä ei ole vielä kukaan paljon pakattavaa, sillä kadonneen rinkan kohtalosta ei ole uutta tietoa. Mutta Aleksei on hakenut omista varastoistaan hänelle makuupussin, teltan, lämpimiä vaatteita ja monenmoista retkivarustetta, joilla voisi selvitä siellä arktisella rannikolla, jonne lähdemme ihan pian. Sitä ennen Petteri ja Aleksei ovat käyneet ostoksilla, varmuuden vuoksi: pipo, hanskat, kalisongit ja hyttysmyrkyt saavat täydennystä.

Kentälle ehtiessämme saamme kuulla, että odotettu Moskovan kone on laskeutunut ja siinä – vastoin pessimistisiä odotuksia – saapuu Petterin kadonnut rinka. Alkaa taas jonotus luukulta toiselle, ylipainomaksut rahastetaan täälläkin ja kameravarusteita sullotaan taskuihin tilapäiseen piiloon niin, että kamerareppu painaa nippa nappa alle 10 kg. Tämän jälkeen minun ruumaan menevät pakaasini painavat 17,9 kg ja 11,1 kg. Yhdeksän kilon ylipainosta saa maksaa 2550 ruplaa, noin 36 euroa. Samoissa jonoissa seisoo myös paikallinen kaveri selässään kotelossa oleva iso kivääri. Hän aikoo saada sen koneeseen päästäkseen Tiksissä peurajahtiin.

Odotamme vuoroamme Jakutskin lentoasemalla, kohta kääntyy nokka kohti pohjoista. (Kuva JH)

Me hyvästelemme Alekseini, ja odotamme tapaavamme hänet kymmenen päivän kuluttua. Pyssymies, me ja muu kirjava väki sulloutuu pieneen potkurikoneeseen. Saan edestä ikkunapaikan, josta näkee hyvin ulos. Kun kone nousee kentältä nokka pohjoiseen päin, näen ensimmäistä kertaa valtavan Lena-joen koko komeudessaan. Hämmästyttävää on riittamaisten tulvasaarien suuri määrä. Näitä pitkänomaisia, kosteaa niittyä ja lehtipuuta kasvavia saaria näkyy jokivarressa kymmeniä ennen kuin kone sukeltaa pilviin. Lisäksi

joen molemmilla rannoilla on leveästi, kilometrien levyisenä, samanlaista vaikeakulkuista tulvakosteikkoa, jossa kuivuvat joenuomat kiemurtelevat.

Lena-joki ilmasta. Edessä Jakutskin laitakaupunkia joen länsirannalla. Keskellä jokea yksi lukemattomista saarista, joen takana leveä vyö tulvakosteikkoa, jossa olisi varmasti tutkimista. Kauempana joen itäpuolella aukeaa tummemman vihreä havumetsän rannaton meri. (Kuva JH)

Voin kuvitella millaista täällä on vaikkapa vapun tienoilla, kun lumet sulavat ja joki ottaa koko leveytensä käyttöön. Saimme tänä aamuna esimakua siitä, miten hyviä lintupaikkoja nämä tulvasaaret ovat. Eiköhän nämäkin pensaikot allamme ole täynnä eksoottisia sirkkuja, sirkkeleitä, siperialaisia satakieliä ynnä lukuisia kiinnostavia kahlaajalajeja?

Siperian taivaalla matkalla kohti pohjoista. Mukana lisäksemme alkuperäisväestöä ja oletettavasti sotilastukikohdassa työskenteleviä venäläisiä. (Kuva JH)

Pilvien välistä näkyy alhaalla yhä kauempana kiemurteleva joki, jonka molemmin puolin näkyy loputtomasti vihreää, harvahkoa havumetsää, jota täplittävät lukemattomat lammet. Ei teitä eikä taloja missään. Kun pitkän junnaamisen jälkeen kippari laskee kierroksia ja lentokoneen ääni vaimenee, alkaa pitkä liuku kohti Tiksiä. Nyt ilkkunasta näkyy ruskeaa tundraa, jossa matalien vuorien välissä kiemurtelee jokia. Rinteillä on vielä lumilaikkuja eikä vihreää näy tänne korkealle. Edessä tulee näkyviin valkoista jäätä, joka häviää pohjoiseen horisonttiin. Kaarros Laptevin meren yllä ja kone laskeutuu Tiksin kentälle.

Sulamassa olevaa tundraa lentokoneesta nähtynä Tiksien lähellä. Takana Laptevinmeri, joka on vielä kauttaaltaan jäässä. (Kuva MN)

Kun rajavyyhykeluvat on tarkastettu ja laukut saatu mukaan, pääsemme kentän reunalle hengittämään Siperian raikasta ilmaa. Tiksi on rajavyyhykettä, jonne pitää anoa viikkoja aikaisemmin rajavyyhykelupa. Ja kun täältä jatkamme Ust-Lenski zapovednikiin eli luonnonsuojelualueelle, tulee myös sinne pääsyä varten olla luvat kunnossa. Emme siis ole ihan tavanomaisella turistimatalla.

Mutta lämpöä on kyllä mukavasti, parisenkymmentä astetta, mikä on näillä leveysasteilla harvinaisen paljon. Mukaamme on liittynyt oppaamme, Semjon Petrovitsh, jota kutsumme nimellä Simon. Hän on työssä Sahan tasavallan ympäristöministeriössä, tylsissä paperitöissä kuten hän itse työtään kuvailee. Mies on mielissään, kun pääsee luontoon ja meitä opastamaan. Hän on kuitenkin hiljainen jakuutti, joka puhuu vähän ja vielä vähemmän englantia, ja kommunikoi mieluummin Rolandin kautta venäjäksi. Lenan suiston linnuista ja muista eläimistä hän näyttää tietävän aika paljon.

Ollaan Venäjällä ja odotellaan, nyt kuljetusta Tiksien lentoasemalta kaupunkiin. (Kuva JH)

Sitten odotamme kuljetusta hotellille, joka on noin neljän kilometrin päässä Tiksien kaupungissa. Olemme Venäjällä, jossa kaikkea saa aina odottaa eikä tällainen tunnin odotus ole mitään. Odotellessa on hyvä kiikaroida ympärille. Lentoaseman katolla livertää innokas pulmunen ja toinen vastaa kauempaa. Urpiasen tai tundraurpiasen (urpo tai turbo) ääntä kuuluu jostakin. Kaksi leveäpyrstökihua ohittaa meidät ja neljä muuta kaartelee tunturinummen päällä. Aseman vieressä oleva kostea niitty näyttää kiinnostavalta, sieltä

ääntelevät vuorotahtiin taivaanvuohi ja suippopyrstökurppa. Mutta pihalta ei saa poistua, eikä retken tässä vaiheessa uskalla ryhtyä uhmaamaan rajoja. Isolokki laskeutuu yhden hökkelin katolle ja taitaa arvioida pihalla seisovaa turistiryhmää. Pari harmaalokkia lentää ohi. Ne ovat siperianharmaalokkeja, jotka kai yleensä täällä määritetään levinneisyyskartan avulla. Toki pieniä eroja on mm. jalkojen värissä. Lopulta vanha UAZ tulee meitä hakemaan. Mutta emmehän me kaikki siihen mahdu tavaroinemme. Odotamme vielä vähän lisää ja toinenkin auto kaartaa lentoaseman pihaan.

Tiksi on näkemisen arvoinen kylä! Ei mikään komistus vaan pikemminkin pohjoisen rappion venäläinen näyteikkuna. Suorissa riveissä olevat kerrostalot ovat huonossa kunnossa. Asuntoja on paljon tyhjillään kun Neuvostoliiton romahdus vähensi sotilaita, rajavartioloita ja muuta federaation henkilöstöä täältä. Enimmillään sanotaan Tikissä asuneen 17 000 ihmistä, nyt väkeä on jäljellä 5000. Kaupunki muodostuu suorissa riveissä rinteelle rakennetuista 3 – 5 -kerroksista taloista. Ikiroudan takia talot on pystytetty noin metrin korkuisten pylväiden päälle. Koulu, päiväkotit ja ortodoksikappeli ovat hyvässä kunnossa. Tiksi on kaukana napapiirin pohjoispuolella, sijainti on 70 astetta 39 minuuttia pohjoista leveyttä. Leveyspiiri on noin 150 km Suomen pohjoisimman kärjen pohjoispuolella. Lumet ovat juuri sulaneet pihoilta paljastaen romuja ja roskia, ei kuitenkaan silmiinpistävän paljon. Talojen alakerrassa on muutama pieni kauppa ja ruokala.

Näkymä Tiksin satamasta, joka on vielä jäässä. Satama oli aiemmin tärkeä puutavaran viettisatama. Puut kuljetettiin alas Lena-jokea ja lastattiin täällä valtamerialuksiin. Tämä kauppa on nyttemmin hiljentynyt. (Kuva PT)

Yhden hotellin kyltin näemme talon seinässä, mutta emme suuntaa sinne, vaan Lena-Nordenskiöld - tutkimusaseman toimistolle, joka on vaatimaton kaksio kerrostalossa, siellä rinteiden ylärivissä. Porraskäytävä on hirveän näköinen, kaksio hyvin vaatimattomasti kalustettu. Tässä vaiheessa meille kerrotaan uutinen: sen tutkimusaseman toiminta, josta olemme ostaneet majoituksen, lopetettiin jo kolme vuotta sitten! Emme pääsekään sinne asumaan kuten oli sovittu. Ja vielä saamme kuulla, että meille ei ole varattu hotellista majoitusta Tikissä, vaan yövyimme tämän toimiston lattialla makuupusseissa! Tällaista on matkailu Venäjällä! Matka on vasta alussaan, mitä onkaan vielä odotettavissa?

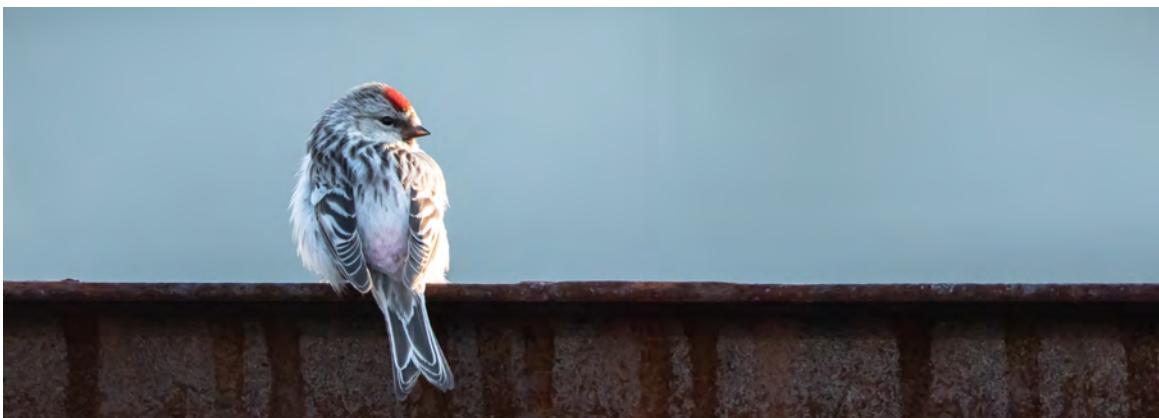

Tiksiä etelästä päin. Metalliriomua on levinnyt ympäriinsä joka puolelle. (Kuva JH)

Myöhäisestä ehtoosta huolimatta emme jää makuupusseihin kieriskelemään, vaan meidän pitää päästä tundralle tutustumaan lintuihin! Uuden löytäminen ja ikään kuin neitseellisen alueen linnustoon perehtyminen on ihan innostavimpia hetkiä retkellä eksoottiseen maailman kulmaan. Ja tätähän Siperia on! Lähdemme kolmen tunnin komppaukselle Tiksin itäpuoleiselle tundralle. Kuljemme kahdessa ryhmässä, me Rolandin ja Raijan kanssa alarinteellä ja muut ylempänä tunturin kupeessa.

Puolta yötä lähestyttäessä aurinko paistaa matalalta pohjoisesta, ahtojään peittämän Jäämeren suunnasta. Muutama asia kiinnittää heti huomiota kun pääsemme Tiksin reunalta astelemaan eteenpäin. Tundra kukkii kaikkialla missä kivennäismaata on näkyvissä. Lapinvuokko on valtalajeja, mutta myös punaisia tundrakuusioita, keltaisia kaarlenvaltikoita ja kylmänkukan näköisiä, jo vähän ylikukkineita karvaisia keltaisia kukkia on kaikki paikat täynnä. Ilahtuneena panemme merkille, että sopulin talvipesiä on runsaasti. Emme näe yhtään elävää karvakerää, mutta erään pesän vieressä on runsaasti kärpän ulosteita – ja sopulin jalkoja.

Tunturikihuja ja leveäpyrstökihuja näkyy muutamia. Kaverit ylempänä rinteessä näkevät kaukaa lentävän tunturipöllön. Näyttää siltä, että sopuleja on runsaasti, mikä tietää lähipäivinä lisää mielenkiintoisia retkiä tundralla!

Tundraurpiainen, toinen niistä kahdesta, jotka hengailivat pihan romukasoilla. (Kuva JH)

Siperiankurmitsa varottelee tunturin alarinteellä. Se muistuttaa kapustarintaa, mutta on pienempi ja pitkäjalkaisempi. Valkeaa on vähemmän kupeilla ja muitakin eroja löytyy. (Kuva JH)

Kiikaroimme lahdelle sataman edustalla. Meri on jäässä. Näyttää kiinni jäätyneeltä ahtojäältä. Vaikka on yö, nousee jäältä auringonpaisteessa lämpöväreilyä. Jäällä näkyy vajaat kymmenen hyljettä, hajallaan. Muodosta päätellen ovat norppia. Yhdellä näistä on kupeellaan vaalea kuutti. Leveäpyrstökihu kauhoo matalalla jään pinnalla.

Muuten aurinkoisen yöretken lajisto on aika tavanomaista: lapinkirvisiä, lapinsirkkuja, kaukana laulava sinirinta ja punakylkirastas, kivitasku ja piekana. Siperiankurmitsapari varoittelee. Kaksi tundraurpiaista poseeraa kauniisti kaupungin laidan romukasoilla. Ylemmäs tunturille kiivenneet löytävät myös pari rusokaulasirriä, tuhkakirvisiä ja kiirunan.

Puoliyö majapaikkamme pihalla. Ensimmäinen retki tundralla on takana ja vähän on jo saatu tuntumaa paikalliseen avomaan linnustoon. (Kuva JH)

19.6.2018 – Odotellaan venekyytiä ja kompataan tundraa

Eräs lähitalojen ystävällinen rouva tarjoaa meille aamiaisen. Hän on kova puhumaan eikä ole helppo ehtiä väliin asettamaan hänelle kysymyksiä. Rouva on eveni, kasvanut jossakin tundralla olevassa luonnonkauniissa paikassa, jonka rahakkaat venäläiset ovat ostaneet ja sieltä aidanneet alkuperäiset asukkaat ulkopuolelle. Heidän perheensä on saanut elantonsa poroista, metsästyksestä ja kalastuksesta. Nyt hän on leski, lapset käyvät joskus tervehtimässä.

Meille ovat paikallisväestön, siis ei-venäläisten ihmisten erilaiset taustat ja nimitykset vielä vähän epämääräisiä. Aasialaisperäiset ihmiset jakaantuvat kahteen pääryhmään, jakuutteihin ja muihin. Edelliset ovat tulleet etelästä noin 700 vuotta sitten ja heidän turkkilaisperäinen kielensä on toinen virallisista kielistä. Pohjois-Siperian alkuperäisiä kansoja on suuri joukko, mutta lukumääräisesti suurimmat – kuten rouvan edustamat evenit – ovat vain parin prosentin luokkaa tasavallan väestöstä. Näillä kansoilla on omat, häviämässä olevat äidinkielsä. Ulkopuolinen ei pysty erottamaan aasialaisperäisiä ihmisiä toisistaan.

Meille on sovittu lähtö suistoon heti aamiaisen jälkeen kello 10. Kun tutkimusasema on kiinni, löytyy meille kuulemma majapaikka jostakin muualta. Sitten kuulemme, että lähtö on siirtynyt iltapäivälle lounaan jälkeen. Meri on jäässä ja venekuljetuksien kanssa on ongelmia. Niinpä lähdemme tundralle etsimään lisää lintuja. Auto vie meidät järvelle Tiksin länsipuolella olevan tunturin taakse. Tunturikiuruja, lapinkirvisiä, lapinsirkkuja, urpiaisia ja muita tavallisia tunturikankaan lajeja. Piekana varoittaa kiivaasti, sillä näyttää olevan pesä tunturin kivisessä rinteessä. Ensimmäisessä notkelmassa olevalla purolla yhytämme kuitenkin viitisen rusokaulasirriä, joilla ei ole kiirettä ja saamme kuvata niitä kaikessa rauhassa.

Piekana kiersi yläpuolellamme varottelemassa, pesä näkyi kaukana tunturin rinteiden kivikossa. (Kuva JH)

Nautimme lounasta kaupungin ehkä ainoassa ravintolassa ja ruoka on ihan maukasta. Simon tietää nyt kertoa, että lähtö olisikin vasta kello 17 tai oikeastaan kello 19. Niinpä lähdemme uudestaan retkelle, nyt kaupungin eteläpuolella olevalle järviketjulle. Auto vie meidät 3 – 4 km päähän ja kävelemme takaisin. Järvet ovat vielä osittain jäässä, mutta kuikat siellä jo huutelevat kavereita. Tällä tunturinummella pesii harvakseen sirrejä. Suosirri ja lapinsirri ovat vähälukuisia, samoin rusokaulasirri, mutta pikkusirri tuntuu olevan kahlaajista yleisin. Kun kävelijä lähestyy sen pesää, lähtee emo juoksemaan matalana kuin hiiri. Ehdittyään vähän matkan päähän yrittää lintu kiinnittää vihollisen huomion tekemällä hyppyjä, ehkä vain 10 cm korkeudelle, mutta tulee kyllä huomatuksi. Kuvaan yhtä pikkusirriä ensin seisaaltani, mutta lintu juoksee niin vikkelaasti, että tarkennus ei oikein pysy perässä. Kun sitten asetuimme makaamaan, tulee lintu pelottomasti takaisin ja asettuu pesälle hautomaan vain muutaman metrin päähän.

Tundrakuusio, lapinvuokko ja lukuisat muut arktiset kukat ovat kauneimmillaan näin keväällä. (Kuvat JH)

Kun taas yksi lapinsirri laahaa siipeä kosteassa notkelmassa, huudahtaa lintua lähinnä oleva Markku ”*subminuta*”! Tämä tarkoittaa, että lintu onkin siperiansirri, harvinaisena pidetty pieni ruskeanharmaa sirri, jota ei levinneisyyskarttojen mukaan pitäisi esiintyä näin lännessä. Mutta Markku on nähnyt näitä ennenkin, muuttomatalla Kiinassa. Ennen kun ehdimme löytää sen pesää, töräyttää UAZ jo torveaan tiellä ja meidän pitää lähteä keräämään tavaroitamme veneretkeä varten. Muutama kuva jää muistoksi siperiansirristä, tätä emme ehkä enää tapaisi toisaalla tällä retkellä.

Tämän päivän sirrejä: rusokaulasirri, pikkusirri ja siperiansirri. Omansa näköisiä kaikki. (Kuvat JH)

Ei meillä niin kiire olekaan. Kello on päälle yhdeksän ja olemme lentokentän pohjoispuolella laiturilla odottamassa kahta venettä, jotka ovat olleet tulollaan koko aamun ja päivän. Ilta on kaunis, aurinko paistaa matalalta, meri on edessämme tyyni ja kauempana näkyy ahtojäätä, joka häviää jäältä nousevaan usvaan. Jossakin vaiheessa meille vähitellen selviää sekin, mihin me olisimme menossa. Ei siis sille tutkimusasemalle, joka on suljettuna, vaan kauempana suistossa olevalle kalastajien leirille. Ja juuri nämä

kalastajat ovat tulossa meitä noutamaan. Heidän kesäleiriltään käsin meitä sitten kuljetettaisiin toisiin saariin lintuja etsimään.

Veneitä ei näy eikä kuulu. Mukanamme betonisella laiturilla on jalkojaan levottomasti nostelemassa myös autonkuljettajamme Kiril sekä liituraihousuissa, nahkatakissa ja lenkkareissa Vladimir Ilus, entisen tutkimusaseman entinen johtaja. Iltayö on kaunis. Kesäyön aurinko valaisee kärppää, jota västäräkki ahdistaa laiturin lähellä. Niityllä olevalla lammella soustelee yksinäinen alli. Muutama vesipääsky nyökyttelee samalla vedellä. Kuulen niityltä ensi kertaa palsasirrin kerrassaan oudon soidinäänen, kumean ”puu-puu-puu-...” Roland ja Markku, hätäisimmät komppaajamme, lähtevät kiertämään niittyä ja löytävät muun muassa kuovisirrin ja sen pesän. Kaupungin ympäristön kosteilla niityillä olisi paljon löydettävää, mutta rajavartioston kulkulupa on rajoittanut meidän liikkumistamme. Oikeastaan tämäkin laiturilla ja niitty ovat lupa-alueen ulkopuolella.

Kaunis iltayö Tiksin pohjoispuolen pienessä satamassa. Meressä jäätä, yksi laivanraato, mutta ei odottamiamme veneitä. Petteri lepää. (Kuva JH)

Tilanne ei ole niin epätoivoinen kuin voisi luulla, vaikka Hannu jo maistelee eväitä. (Kuva JH)

Puolitoista tuntia siinä kuluu. Venäläiset saavat puhelinyhteyden veneisiin, jotka ovat jääneet kiinni jäihin noin viiden kilometrin päässä lännessä. Lähdemme yrittämään sinne. Kiril ajaa UAZ:ia ja Vladimir Hiacea, molemmat maastokelpoisia kärryjä. Ja sitä kelpoisuutta tarvitaan, sillä tietä ei ole, vain aivan mahdoton

kurainen ja upottava ura. Meno on sellaista keikkumista, että penkeillä on vaikea pysyä vaikka meidät ja laukumme on pakattu aivan tiukkaan. Kiril vain nauraa ja vääntää rattia, vauhtia pitää olla, että ei jäädä kiinni! Pienet purot ja suot ylitetään ja noustaan matalan tunturin päälle. Sieltä avautuu upea näkymä merelle, jossa näkyy auringon valaisemaa jäätä ja usvaa. Jossakin siellä auringon suunnassa veneet ovat, mutta välissä näyttää olevan vetinen suo. Automme lähtevät alas tunturin rinnettä ja UAZ puskee etummaisena suolle. Puolivälissä autoa kevennetään laskemalla matkustajat kyydistä ja UAZ jatkaa jurruttamalla puronpohjaa eteenpäin rannalle saakka. Veneet ovat kuitenkin vielä kuempuna jossakin usvassa. Hiace ja siihen pakatut tavarat jäävät kauemmas suon reunalle.

*Tuumaustauko pienen tunturin laella. Etsitään yhteyttä veneisiin, jotka veisivät meidät suistoon.
(Kuva JH)*

On puoliyö. Suolla kurnuttaa suippopyrstökurppa ja puuputtaa palsasirri, mutta emme nyt ehdi niitä vilkuilemaan. Tehtäväksemme jää kantaa suon reunaan jääneestä autosta kymmenen päivän eväät ja loput omat pakaasimme rantaan. Välissä on runsaat puoli kilometriä suota. Ja ne veneet ovat jossakin vielä kauempana jäissä kiinni. Kun pääsemme vääntäytymään tavaroiden kanssa rantaan, näyttää eteneminen edelleen vaikealta. Meri on jäässä, avovettä on vain edessämme rannalla parikymmentä metriä, sen takana loputtomasti jäätä.

Näillä vaativilla erämaaretkillä tulee eteen ennakoimattomia tilanteita ja outoja asioita, jotka vasta jälkeenpäin saavat selityksensä – tai jäävät arvoituksiksi. Siinä reilun 30 kilon kuormaa suon yli retuuttaessani ihmettelin, että mitä me pystymme tekemään jäissä kiinni oleville veneille, emme mitään! Vedetäänkö ne jäätä pitkin tänne vai muilutammeko kaikki nämä tavarat – mukaanlukien 200 litran bensatynnyri – sinne jonnekin jään reunalle?

Petteri taas ihmetteli jotakin muuta kantaessaan isoa pahvilaatikkoa täynnä vodkaa. Kenen juomia? Me emme olleet tilanneet mitään vodkaa emmekä olutta. Sen sijaan kävimme Tiksissä ostoksilla ja useimmat meistä ostivat pienen lituskaisen pullon brandia (merkiltään Baku) ja kaksi (2) tölkkiä olutta. Näissä laatikoissa oli aika lailla reilummin juotavaa: vodkaa 25 pulloa ja oluttakin parikymmentä litraa. Sen sijaan ruokaa oli aika vähän: pieni säkillinen limppuja ja toinen perunoita. Vähän taisi olla myös juustoa ja kestromakkaraa. Mistähän ystävämme siperialaiset ovat saaneet tällaisen käsityksen suomalaisten syömisen ja juomisen suhteesta? Vai ovatko alkoholijuomat sittenkin menossa kalastajille siellä leirissä? Jos niin kuka sitten kuskaa meitä veneellä siihen asti, että kaikki on juotu ja päät kirkastuneet?

Ruokaa, juomia, varusteita joudutaan kantamaan viimeisen suon yli. (Kuva JH)

Me ja kamat rannalla. Veneet ovat jossakin auringon suunnassa. Uusi vuorokausi on alkamassa. (Kuva JH)

20.6.2018 – Aamuyön matka jäiden puristuksesta Trofimovskin saarelle

Ensimmäinen viime yön oudoista asioista saa sitten selityksensä, kun löydämme jäihin juuttuneet veneet ehkä runsaan kilometrin päästä rannalle kannetuista tavarakasoistamme. Ison moottorin avulla veneen keula saadaan jään päälle, sitten yhdessä nostaen ja vetäen alumiinivene kammetaan jään päälle ja muljautetaan parinkymmenen metrin päässä olevaan toiseen raitoon, joka tosin sekin on täynnä sohjoa ja isoja jäälauttoja. Ja toinen vene perässä. Miehet veneisiin ja päästään ajamaan kohti tavarakasojamme ja kohta takaisin samaa raitoa seuraten. Viime päivien poikkeuksellinen lämpö on onneksemme sen verran pehmentänyt jäätä, että tämä reitti on avautunut. En tiedä mihin olisi matkamme jäänyt ilman näitä taitavia ja sitkeitä kalastajia sekä ripausta tuuria, joka avasi meille pääsyn Lenan suistoon.

Kohta aamukolmen jälkeen ovat molemmat veneet täynnä tavaraa ja keula kohti länttä. Ajamme raitossa isojen jäälohkareiden joukossa. Edessä näkyy auringon kirkas pallo usvassa, vasemmalla tuntureita, oikealla jäätä. Alexander, vilkas nelikymppinen evenki tai eveni ajaa venettä tottuneesti lohkaroiden välissä pujotellen. Meillä ei ole yhteistä kieltä, mutta välillä hän luo tänne päin huolestuneen vilkaisun ja heittää kysymyksen ”oo-koo?”. Sitä seuraa kihertävä naurahdus. Alexander eli Sasha on Trofimovskin kalastusleirin pomo, luottamusta herättävä meren rannan asukas.

Nyt lähestymme avoveden reunaa. Tunnelma on aavemaisen hieno: lämmin aamuyön aurinko lämmittää matalalta jossain jääkentän takana, jään päällä on usvaa. Edessä aukeaa näkyviin tyyntä Lena-joen sivuhaara, itäänpäin vetensä purkava Bukovskin kanaali. Vasemmalla kohoaa tuntureita, niiden välissä on kiinnostavan näköisiä laaksoja ja jänkiä. Jäiden jälkeen joudumme vielä ajamaan sen leveän, veden pinnalla kelluvan ”puuvyöhykkeen” läpi. Juurineen jokeen kaatuneita, oksattomaksi kuluneita tukkeja, pöllejä, oksia ja muuta roskaa, joka on pysähtynyt jään reunaan. Pari kiinni tarttunutta oksaa pitää vielä vääntää irti perävetolaitteesta ennen kuin alkaa varsinainen matkanteko. Edessä on noin 150 kilometriä tyyntä joenuomaa. Välillä veneet kääntyvät kapeampaan sivu-uomaan ja sitten taas huristellaan 25 - 30 solmua leveällä ja sileällä. Olemme tulossa valtavan laajan suistoalueen itäreunasta, Tiksin suunnasta kohti Lenan suiston keskiosia.

Veneitä kammetaan ja vedetään ensin jään päälle ja sitten takana näkyvään raitoon, joka meidät pelastaa. Raitoa pitkin on mahdollista ajaa paikalle, jossa tavaramme odottavat. Sitten takaisin samaa raitoa kohti avovettä. (Kuva JH)

Vihdoin pääsemme lastaamaan veneitä ja lähtemään pitkälle venematkalle Lena-joen suiston sydämeen. (Kuva JH)

Matkalla Alexanderin ja Simonin kanssa. Alkumatkalla jäätä, sitten tyventä jokea. (Kuva JH)

Toinen vene seuraa perässä jäälohkareita väistellen. Tämä on samanaikaisesti jännittävää ja mielenkiintoista. Tunnelma on eksoottinen ja ikimuistettava. (Kuva JH)

Parin tunnin ajon jälkeen pysähdymme rantaan. Törmän päällä on useita suuria hirsirakennuksia, harmaita ja hiljaisia. Tässä on Lena-Nordenskioldin tutkimusasema. Se rakennettiin Ruotsin WWF:n tuella ja aseman vihki käyttöön vuonna 1995 prinssi Philip, näin kerrotaan. Kuten myöhemmin kuulumme, myös Eläinmaailma-lehden päätoimittaja Lasse J. Laine Suomesta oli mukana asemaa vihkimässä. Aseman käyttökustannukset olivat sitten jonkin ajan kuluttua jääneet Sahan tasavallan ympäristöministeriön maksettavaksi. Kolmisen vuotta sitten tultiin tilanteeseen, että tasavallan kukkarosta ei enää irronnut sitä noin 50 000 euron summaa, jonka ylläpito maksaisi. Vahinko. Kierrämme rakennuksia, jotka ovat hyvässä kunnossa. Ei ole lyöty ikkunoita sisälle tai tehty muutakaan näkyvää ilkivaltaa kuten joskus täällä saattaisi käydä. Vain avain puuttuu.

Täällä on hiljaista. Lena-Nordenskiöldin entinen tutkimusasema sijaitsee Lena-joen itäisen sivuhaaran varrella, mantereen puolella, mutta luonnonsuojelulueen sisällä. (Kuva JH)

Venäjällä matkaileva saa varautua yllätyksiin järjestelyissä. Tämä on se hylätty tutkimusasema, josta vasta eilen meille selvisi, että se ei olekaan meidän tukikohtamme. Meille oli kuitenkin myyty kymmenen päivän majoitus siellä. (Kuva PT)

Aseman ulkoseinällä on jäljellä kauniit tunnukset. (Kuva JH)

Matka jatkuu suiston saaria ja riuttoja kiertäen. Lintuja näkyy niukasti: muutamia pikkujoutsenia, isolokkeja ja siperianlokkeja rantapenkoilla pesiään vahtimassa. Kyhmyhaahkapari lähtee lentoon veneen edestä. Vihdoin Sasha näyttää kaukana edessä erottuvia pieniä nyppylöitä ja antaa ymmärtää, että siellä se leiri on. Mutta hän ajaa kuitenkin ihan toiseen suuntaan vielä vartin verran, tömäyttää pari kertaa kiinni vedenalaiseen riuttaan ja lähestyy sitten leiriä rantaa seuraten pohjoisesta. Melkein neljän tunnin venematka on takana eikä tänä yönä ehditty nukkua silmäystäkään.

Trofimovskin, kuten useimpien muidenkin suiston saarien ranta on jyrkkä. Joen vesi on vielä aika korkealla ja kaikkialla on näkyvissä miten tulvat syövät rantoja, jotka sitten sortuvat jokeen. Kolme-neljä metriä korkean sortuman alla on kapea hiekkaranta, johon veneet ajetaan kiinni. Veneistä nousee maihin kolmen kalastajan lisäksi seitsemän nuutunutta turistia.

Petteri kiiruhtaa ensimmäisenä rannalta ylös törmän päälle, jossa majamme sijaitsevat ja josta avautuu tasainen tundra. Ensimmäiset hihkaisut piristävät koko porukkaa: "leveäpyrstökihuja", "isovesipääskyjä", "ruusulokki". Siinä on alkua leirin kotilajien listalle. Kohta me muutkin olemme ihastelemassa leirin takapihalla oleskelevia kihuja. Molemminpuolisesta ensisäikähdyksestä selvinnyt ruusulokki ehtii jo laskeutua pesälleen muutaman sadan metrin päässä. Suokukkojen turnauskukkula on leirin vieressä ja kaksi pulmusta laulaa pihapiirissä. Onpa mielenkiintoinen leiripaikka meillä!

Kalastajien leiri Trofimovskin saarella, melkein keskellä Lenan suistoa. Tästä tulee meidänkin leirimme runsaaksi viikoksi. (Kuva PT)

Aamu jatkuu edelleenkin tyynenä ja suorastaan helteisenä, lämpöä lieenee noin 25 astetta. Sääskiä ei juuri näy, eivät ole vielä ehtineet mukaan kevään tuloon. Käymme joessa uimassa, etelästä tullut vesi on aika lämmintä. Osa meistä pystyttää teltat leirin kylkeen. Leiri muodostuu kahdesta pienestä hirsitalosta sekä kahdesta jurtasta – tai pressuista tehdyistä tukevista teltoista, joista toinen on juuri valmistunut meitä varten. Minä ja Petteri olemme sen verran mukavuudenhaluisia, että otamme Simonin kanssa jurtan yösijaksemme.

Aamuhämmästyksen ja emännän tekemän aamiaisen jälkeen tämä päivä menee nukkuessa. Vasta illalla tokenemme pystyy. Teen Markun kanssa iltakävelyn leiriltä lounaan suuntaan. Leirin liepeillä makoilee neljä laiskanpulskeaa leveäpyrstökihua. Joku niistä makaa kummun päällä ikään kuin hautoisia munia - mutta ei, ne ovat vain kyttäämässä emännän niille heittämiä ruuan jätteitä. Kun kihut vähän vaihtavat paikkaa, on naapurin tundrakurmitsapari kohta niiden kimpussa.

Kaksi leirin liepeillä kalanperkeitä norkoilevaa leveäpyrstökihua. Näitä lintuja ei kiinnosta pesiminen tänä vuonna. (Kuva JH)

Vähän matkan päässä pienillä lammilla on useita vesipääskyjä ja isovesipääskyjä, mutta näillä on soidin kiivaimmillaan eivätkä halua pysähtyä kunnolla kuvattaviksi. Täälläkin pesii useita pikkusirripareja, löysimme helposti kaksi pesää seuraamalla emoja. Palsasirrejä tuntuu pesivän siellä täällä, niiden puuputusta kuuluu ympäriltä. Suuremmissa lammissa ui muutama alli ja kuikka, kaakkuri metelöi jossakin matkan päässä. Leirille palattuamme pojat näkevät vielä kaksi siperiantavia matkalla meren suuntaan jouhisorsien parvessa.

Myöhäinen jouhisorsien letka matkalla pohjoiseen. Mukana kaksi siperiantavia. (Kuva MH-K)

Illalla kalastajat tuovat leiriin päivän saaliinsa: yksitoista komeaa kalaa, noin metrin pituisia vonkaleita. Siinä on tunnistettavissa kaksi haukea, kolme siikaa, kaksi nelmaa (siian sukulaisia), kaksi sampea ja kaksi pitkänhuiskeaa punaeväistä. Emäntämme Nina niitä meille esittelee ja antaa ymmärtää, että näitä sitten meille syötetään lähipäivinä.

Tämä leiri sijaitsee yhden suiston pääuomista, sen suoraan pohjoiseen virtaavan varrella. Trofimovskin leirin pomona on jo tapaamamme Alexander, hänen äitinsä Nina on emäntänä ja vahvuuteen kuuluu lisäksi kahdeksan muuta kalastajaa. Nina ei osaa kertoa miten kauan leiriä on käytetty, mutta arvioi iäksi ainakin yli sata vuotta. Kalastajia on ollut paljon enemmän ja samoin rakennuksia, aikanaan leirissä on ollut jopa koulu ja kauppa. Tulvat kuitenkin syövät saaren reunoja ja taloja on vajonnut jokeen. Yhden talon jäännöksiä näkyy roikkumassa puoliksi joen päällä. Kalastajien varsinainen koti on Bykovskin kalastuskolhoosissa, jonka alkuperäinen nimi oli ”Kommunismi”. Nykyisen käytännön mukaan kolhoosi lienee osuuskunta tai osakeyhtiö. Heidän kylänsä ja kotinsa on Tiksin pohjoispuoleisen kapean Bykovski Mys -nimisen niemen kärjessä, täältä linnuntietä noin 110 kilometriä kaakkoon.

Tuo kolhoosi oli 1930-40 -luvulla yksi niitä karkotuspaikkoja, joihin Stalin lähetti pakkotyöhön mm. tuhansia inkerinsuomalaisia ja liettualaisia. Kyse oli sen ajan pakkosiirroista, joita tänä päivänä kutsuttaisiin etnisiksi puhdistuksiksi. Kolhoosista nämä vangit joutuivat töihin myös suistossa oleville kalastusleireille. Sota-aikana kaikki pyydetty kala ja riista lähetettiin täältä rintamalle ja, runsaista saaliista huolimatta, vangit pidettiin nälässä. Nina tiesi kertoa, että myös Trofimovskissa oli töissä suomalaisia ja liettualaisia. Näiden jälkeläiset ovat hänen kertomansa mukaan pystyttäneet leirin lähellä olevan korkean ristin. Muitakin muistoja on jäljellä: pienempi puuristi ja jonkun tytön vaatimaton hauta aivan teltojemme vieressä.

Leirimme vieressä Trofimovskissa oleva iso risti, jonka – emäntämme kertoman mukaan – suomalaiset ja liettualaiset ovat pystyttäneet äskettäin muistoksi niistä kärsimyksistä, joita karkotetut saivat kokea muun muassa täällä saarella. (Kuva JH)

Jälkeen päin luimme Helsingin Sanomista (20.1.2019) toimittaja Lea Pakkasen koskettavan tarinan siitä matkasta, jonka hän oli tehnyt pari kuukautta meidän jälkeemme näille seuduille. Hänen inkeriläiset isoäitinsä ja tätinsä joutuivat vuonna 1940 karkotetuksi Bykovskin kolhoosiin. Artikkelissa on paljon meille tutuksi tulevia paikkoja ja niihin liittyviä tarinoita.

Tänä päivänä täällä töissä olevat kalastajat ovat iloisia, ahkeria ja aikaansaapia, heiltä puuttuu sellainen Venäjällä usein näkyvä saamattomuus ja epätasällisyys. Tosin meidän kokemuksemme näistä evenikavereista on vielä aika lyhyt, mutta ensivaikutelma on hyvin myönteinen. Kuulemme myös, että kalastajat eivät täällä leirillä käytä alkoholia, pomo on sen tiukasti kieltänyt. Niinpä näyttää siltä, että ne 25

pulloa vodkaa ynnä kaikki runsaat oluet onkin tarkoitettu meidän käyttöömme. Liitämme tältä alkaen retkeen sellaisen enemmänkin venäläisen kulttuuripiirteen kuin ruokaryypyt. Hyvä, pehmeä vodka tuntuu maltillisesti käytettynä sopivan myös aamiaiselle tai iltapalan kylkeen. Joku voisi sanoa, että siitä se alkaa. No, siihen se myös loppuu.

Täältä tulee hyvin saalista kun suuret kalaparvet saapuvat kevättulvan aikana Jäämereltä ja pyrkivät Lena-joelle kutemaan. Lisäksi kalastajat ampuvat vesilintuja ja peuroja. Vesilintujen virallinen kevätmetsästyksen aika on kymmenen vuorokautta kesäkuun alussa. Peurat ovat luvallisia ympäri vuoden.

Mutta mitä he tekevät linnuille, peuroille ja kaloille, kun lähimmät ostajat ovat kaukana eikä saalista voida toimittaa heille tuoreena? Sähköä leirille toimittaa pieni aggregaatti, mutta se ei kyllä pidä pakastinta tai edes jääkaappia kylmänä.

Tähän löytyy vastaus, kun Petteri pääsee kurkistamaan sisällä siihen pieneen hirsimajaan, joka on keskellä leiriä. Majasta johtaa tikkaat alaspäin viiden metrin syvyyteen ja maan alla hän löysi jäähan louhittuna kolme kammaria. Sähkölamppu antoi valoa, ja huoneet ovat täynnä lattialle asetettuja ammuttuja lintuja, peuran ruhoja ja suuria kaloja. Äkkiä laskien hän näki ainakin 100-200 tundranhanhaa, kymmeniä kyhmyhaahkoja ja ainakin 3 sepelhanhaa, kaikki jäässä. Tämä jääkellarissa säilyttäminen kuuluu olevan ikivanha tapa täällä arktisella ikeroudan alueella, jossa maa on aina jäässä.

Emäntämme Nina, keskellä oppaamme Simon ja eräs kalastajista. Tässä on se hirsimökki, josta portaat johtavat maan alle jäähan koverrettuun kellariin. Taustalla näkyy eräs harvoja nykyajan mukavuuksia, satelliittiantenni, joka mahdollistaa nettiyhteyden. Emäntämme kertoi käyttävänsä yhteydenpidossa kotiin ja läheisiin älypuhelinia ja sen WhatsApp-sovellusta! (Kuva JH)

Nämä tundran ihmiset ovat paikallisia alkuperäisasukkaita, joiden esi-isät ovat saaneet toimentulonsa samoista elinkeinoista: poronhoidosta, metsästyksistä ja kalastuksesta. Lenan suistoalue on vielä nykyaikanakin erinomainen kesäaikainen pyyntialue, joka antanee leivän myös pitkän talven varalle. Etäisyydet täällä tekevät työn teon haastavaksi, mutta nykyaikaiset alumiiniveneet ja japanilaiset perämoottorit helpottavat liikkumista. Talvella ajetaan moottorikelkoilla.

Venäläisiä ei täällä näy perinteisiä elinkeinoja harjoittamassa. Mutta tuolla idempänä, Tikissä ovat metsästäys ja kalastus heillekin rakkaita harrastuksia. Trofimovskiin saavuttuamme Aleksanteri kertoi ohimennen meille, että rajavartijat toisinaan laskeutuvat helikopterilla tänne heidän leirilleen. He haluavat nähdä pyyntimiesten rajavyöhykeluvat. Leirin pomon kertoman mukaan heillä ei sellaisia ole eivätkä he niitä

halua hankkia. Ymmärsin, että tämä on jonkilaista peliä: rajavartijat haluavat näyttää valtaansa ja paikalliset ihmiset eivät halua alistua typeräksi kokemiinsa sääntöihin.

Emäntämme hyvänä pitämät leveäpyrstökihut ovat komean näköisiä petolintuja! (Kuva JH)

21.6.2018 – Lenan suiston ihmeitä

Herään kello 2.55 siihen, että ulkona laulaa joku outo lintu. Suurin odotuksin vääntäydyn pihalle, jossa selviää, että pulmunenhan se siellä visertää. Sää kuulostaa kaukaa vienommalta ja vieraammalta kuin läheltä. Pulmunen on mieltynyt leirin hirsimökkeihin ja romukasoihin, niitä taitaa pesiä tässä kolme paria. Näin aikaisin tundran päällä ei ole vielä lämpöväreilyä ja matalat valotkin ovat sopivia kuvaamiseen, pulmuspoika pääsee kuvaan. Leirin tienoilla hengailevat lepyt ovat myös kiitollisia kuvattavia.

Pulmunen laulupuullaan romukasalla leirin nurkissa. Yksi kolmesta pulmusparista pesi vanhan hirsitalon päätyyn tehdyssä linnunpöntössä. (Kuva JH)

Neljältä herätän sovitusti Markun ja raikkaassa, mutta lämpimässä säässä lähdemme tarpomaan tundraa leirin pohjoispuolella. Kolmen ja puolen tunnin aikana pääsemme vihdoinkin lähelle isovesipääskyjä ja aamuauringossa niistä syntyy kauniita kuvia. Isovesipääsky tuntuu olevan tämän saaren yleisin kahlaaja, tälläkin kierroksella niitä näkyy useita kymmeniä. Hyvinä kakkosena taitaa olla pikkusirri ja myös pienempiä vesipääskyjä on runsasti. Lisäksi ainakin palsasirrejä ja suosirrejä pesii yleisesti.

Tämä tundra on enimmäkseen tasaista, mutta se on täynnään pieniä lampia, joita etenkin nämä uivat kahlaajat suosivat. Paikoitellen lammet muodostavat laajan, kymmenien tai satojen hehtaarien laajuisen, säännöllisen ruutukuvion maisemaan, puhutaan polygonitundrasta. Tällaisen kuviomaiseman syntyy selitetään syntyneen ikiroudassa olevien jäälinssien vaikutuksesta. Nämä taas ovat syntyneet ikiroutaan sisään, kun sen päällä oleva tundra sulaa pinnastaan kesällä ja sulamisvesiä valuu syvemmälle ikiroutaan. Näitä jäälinssiejä arktisen alueen asukkaat ovat jo ajat sitten oppineet käyttämään hyväkseen – kuten leirissä näimme – kovertamalla niihin jääkellareja, joissa riista ja kala säilyvät kuin pakastimessa ikään.

Tundralla näemme myös miten tunturikihut rökittävät valkoista naalia. Tämä juoksee edestakaisin linnut kimpussa. Tällä saarella tuntuu pesivän myös tundrahanhia ja metsähanhia. Niitä lentelee pareittain ja pienissä parvissa. Leiriä lähestyessämme lentää kyhmyhaahkapari ohitsemme. Ehätämme leirille aamiaisaikaan ja saamme kuulla odotettuja uutisia: tänään lähdemme veneretkelle loksisaarelle!

Ajamme yhdellä veneellä tunnin verran leiriltä pohjoiseen. Toistensa näköisiä korkearantaisia ja päältä tasaisia saaria riittää loputtomiin emmekä ehdi tällä reissulla vielä edes puolimatkaan avomerensuuntaan. Sinne lienee toista sataa kilometriä suorinta tietä, kanavissa mutkitellen varmaan puolitoista sataa. Matkalla veneen ohi lentää alliahaahkakoiras ja saarien rannoilla oleilee muutamia pikkujoutsenia ja tundrahanhia. Veneestä ei näe saarien päälle ja niiden linnustosta ei saa ohi ajaessa käsitystä. Mutta oppaamme tuntee tämän päivän kohteet.

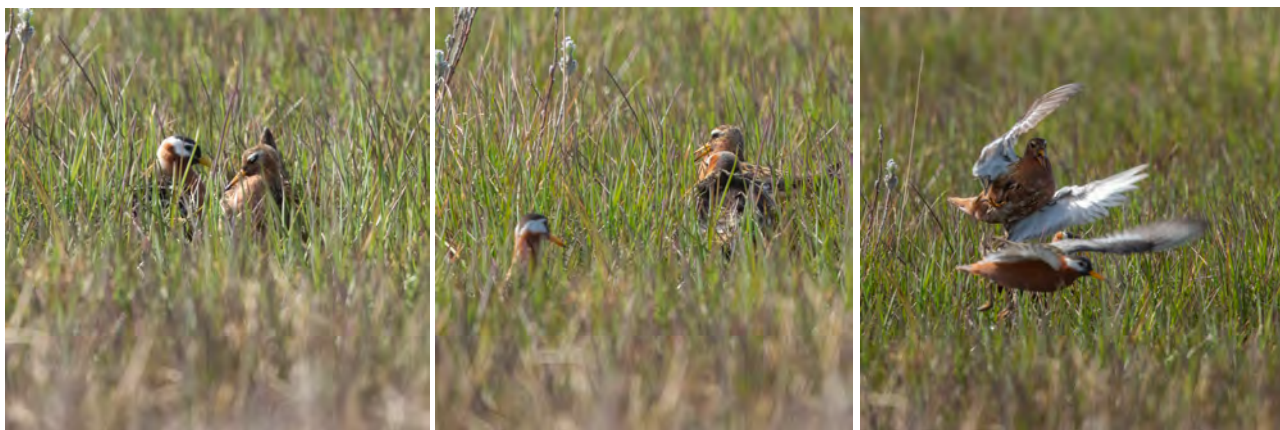
Rantatörmän päälle noustessamme käy ruusulokki heti kimittäen kimppuumme. Kun siirrymme muutaman askeleen syrjään, laskeutuu lintu pesälleen. Samalla toisella puolella nousee lentoon suurempi parvi valkoisia lintuja. Siinä on paitsi ruusulokkeja myös tummapäisiä tiiralokkeja ja lapintiiroja. Seisomme lumoutuneina seuraamassa läheltä miten nämä heleän vaaleanpunaiset ruusulokit laskeutuvat pesälleen, ja

nousevat uudellen ilmaan. Tiiralokit rauhoittuvat kohta ja asettuvat munien päälle. Ne ovat niin pelottomia, että keltainen nokan kärki ja punainen silmärengas erottuvat. Ruusulokeilla on ainakin seitsemän pesää ja tiiralokeilla viisi.

Lokkisaaren kaunottaret, täällä pesivät tiiralokki ja ruusulokki. (Kuva JH)

Tämä lокkisaari on todella hieno lintusaari! Ulkonaisesti se ei eroa muista samanlaisista: pääuoman puolella saaren rannat ovat sortuneet 3-4 metrin korkeudelta jokeen. Mutta törmän päällä on elämää. Lokkiyhdyksunnan kulmalta hiekkarinne laskee loivasti laaksoon. Rinteessä on kaksi allin pesää ja laaksossa pitkänomainen lätäkkö. Lammen päästä lähtee lentoon siperiantavi, joka laskeutuu takaisin kasvillisuuden suojaan. Lampi ja sen matalat heinikkoiset rannat aivan kuhisevat soitimen lumoissa surisevia isovesipääskyjä, arvioimme niitä olevan viitisenkymmentä, pienempiä vesipääskyjäkin kymmenkunta. Kyykyssä kuvaan hetken aikaa isovesipääskyparia, joka aivan selvästi kuhertelee edessäni. Linnut ovat ajoittain poski poskea vasten ja välillä somasti sulkevat silmänsä. Tunnelma on intiimi, kunnes lähelle tunkee heinikosta toinen naaraslintu. Tämä saa himmeämmän värisen uroslinnun hermostumaan, ilmaan hyppäämällä se hätistää häiritsijän pois. Tunnelma palautuu ja pariskunta vetäytyy alemmas eikä kuvaajakaan enää häiritse.

Tunnelmaa heinikossa isovesipääskyjen kuherrellessa. Utelias naaras lähestyy – ja saa kyytiä. (Kuvat JH)

Kun siinä kuvaamme pelottomia isovesipääskyjä, jotka lentelevät jopa miesten ja kaukoputken jalustan väleistä, huomaa Roland edessämme heinikossa pitkänokkaisen kahlaajan. Jännitystä lisää se, että otus on enimmäkseen piilossa, mutta nostaa välillä hetkeksi pitkän nokkansa näkyville. Hän tunnistaa linnun kohta tundrakurppeloksi, erääksi Siperian harvinaiseksi pesimälinnuksi. Hetken kuluttua ponkaisee kurppelo ilmaan ja samantien häviää näkyvistämme.

Tundrakurppelo näyttäytyy välillä heinien joukossa. (Kuva JH)

Kova kaakatus keskeyttää ajatuksemme, kun olemme astelemassa takaisin rinnettä kenttälounas jo mielessämme: edestämme nousee meluten lentoon tundrahanhia. Rinteen ajopuiden joukosta löydämme seitsemän pesää. Lisäksi yhdessä ontoksi lahonneessa ajopuussa on pulmuseen pesä.

Tundrahanhen pesä loppisaarella. Pesä on useita löyhässä koloniassa. (Kuva JH)

Pesin ihastelun jälkeen laskeudumme rantaan veneelle, jossa Simon on kattanut meille ”kenttälounaspöydän” ajopuista. Siihen asettuessamme laskeutuu eteemme komea kyhmyhaahkakoiras. Se selvästi seuraa toimiamme, mikä viittaa sen olevan huolissaan jossakin lähellä hautovasta puolisoistaan. Simonin kaataessa meille pientä tujausta ennen leipää ja kahvia, lentää vielä kyhmyhaahkapari ohitsemme. Lounaan aluksi oppaamme Simon pyytää minua porukan vanhimpana uhraamaan nuotioon hyvän pyyntionnen saamiseksi leipää, makkaraa ja vodkaa. Tämän teen lyhyen puheen kera.

Siirrymme kappaleen matkaa toiseen saareen, se on samanlaista tasaista tundraa, jota kuvittavat muutamat järvet. Olemme toistaiseksi tavanneet joka saarelta tunturipöllön oksennuspalloja, täynnä harmaata myyränkarvaa ja pieniä luita. Yleensä ne ovat sen verran vaalenneita, että lienevät ylitalvisia. Joskus eteen

Korea kyhmyhaahkakoiras tuli seuraamaan lounastamistamme rannalla. (Kuva JH)

Lounas lокkisaaren rannalla. Huomaa yksinkertainen pöytä, se on se sama kivikova puupenkki, jonka päällä taas kohta istumme, kun veneemme iloisesti pomppii aallokossa. (Kuva JH)

sattuu kuitenkin vähän tummempia ykäboltseja (oksennuspalloja), joiden voi arvella maanneen tundran kummulla tai lahonneen tukin vieressä vain muutaman kuukauden. Tällä saarella tuntuu jätöksiä olevan tavallista enemmän, mutta itse se valkoinen sopulinsyöjä pysyy poissa.

Täälläkin pesii muutama pari ruusulokkeja ja tiiralokkeja, mutta pesänsä ne ovat tehneet enemmän hajalleen ja järvien pieniin saariin. Kun edellisessä saarella kohtasimme pienen ja tiiviin yhdyskunnan, eivät nämä kauniit linnut enää säväytä yhtä paljon. Silti niitä katselee ja kuvaa ilokseen.

Yksinäinen sepelhanhi lentää ylitsemme, tummavatsainen nimirodun lintu. Simonin tietojen mukaan sepelanhien yhdyskunnat ovat pohjoisempana, avomeren reunan tuntumassa. Sopulivuosina ne saavat pesiä melko rauhassa ja tuottavat paljon poikasia, jos sää ei ole kurja. Mutta useimpina vuosina sopulit ovat niukoissa ja silloin naalien on etsittävä lintuja itselleen ja poikasilleen. Jonakin vuonna äskettäin olivat naalit löytäneet ja tuhonneet siellä koko yhdyskunnan. Pikkujoutsenella ja hanhilla on toisenlainen strategia: ne pesivät enemmän hajallaan, varsinkin pikkujoutsen. Löydämme tältä saarelta ensimmäisen pesän. Emo on hyvin varovainen, pakenee kaukaa ja hiljaa. Mutta komea pesäkumpu erottuu samoin kuin siitä tuulessa leviävät valkeat untuvat.

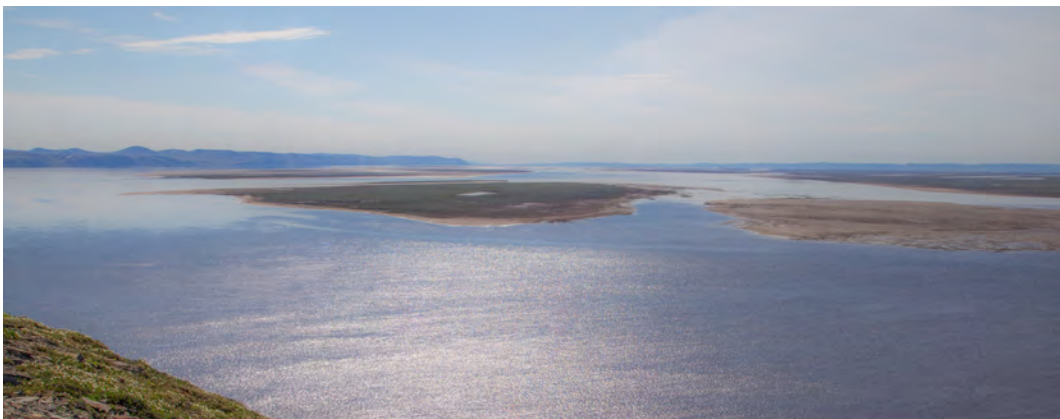
Pikkujoutsenen pesällä Hannu ja Miksu. Hannu kuvasi kaikki löytämämme lukuisat pesät ja piti niistä kirjaa. (Kuva JH)

22.6.2018 – Stolb Lenan suulla

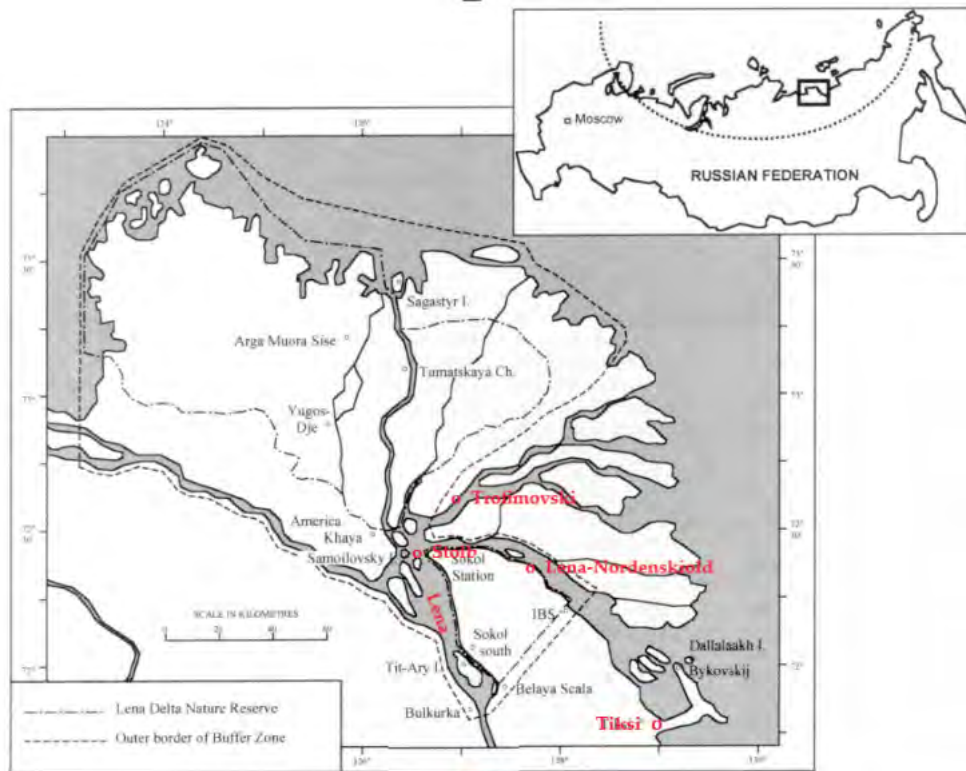

Takana melkein pystysuora rinne, melkein mahdoton kiivetä, mutta Raija on jo selvinnyt siitä ylemmäs. Takana näkymä pohjoiseen yli suiston matalien tundrasaarien. Tuossa suunnassa noin 10 kilometrin päässä on Samoylovin nykyaikainen tutkimusasema, joka jää (sekin) meiltä kokematta. (Kuva JH)

Juhannusaatto, helteinen ilma. Kiipeämme ylös tavattoman jyrkkää rinnettä Stolbin ("Tolpan") saarella. Nelinkontin, kasvien juurista kiinni pitäen ja suu täynnä lapinvuokkoja nousu 107 m korkean saaren laelle on mahdollista vaan ei kovin turvallista. Kaikki me sinne kuitenkin nousemme ja huipulta avautuu huima maisema. Etelässä auringon kilon alla avautuu Lena-joen suu monta kilometriä leveänä. Sieltä lähtee lännen suuntaan joen kaksi haaraa, Olenekskaja ja Tumatskaja. Tässä Stolbin kohdalla pääuoma Bukovski kääntyy itään ja Trofimovskin uoma jatkaa ensin pohjoiseen, ohi leirimme. Siellä leirin luona, parinkymmenen kilometrin päässä uoma taittaa pohjoiskoilliseen. Ei taida kuitenkaan olla ihan oikein sanoa, että tässä Stolbin luona joki saavuttaisi meren, sillä vesihän on makeaa ja lämmintä. Paremmin se sekoittuu Pohjoisen Jäämeren kylmään ja suolaiseen veteen vasta jossakin 110 kilometrin päässä. Sen verran saa jokivesi vähintäänkin virrata mainittuja uomia pitkin ennen kuin suisto päättyy. Tämän valtavan jokisuiston mittakaavaa kuvaa se, että täältä Stolbilta on suiston kaukaisimpaan kulmaan luoteessa matkaan aika tarkkaan 200 kilometriä.

Tuolla etelässä, kuvan keskivaiheilla on mahtavan Lena-virran suu, joka tässä Stolbin ympärillä leviää suistoksi. (Kuva JH)

Kartta Lena-joen suistosta. Ust Lena zapovednik eli Lenan suiston luonnon-suojelualue ja sen suojavyöhyke on merkitty karttaa katkoviivoilla.

Lintujen tähyilyä Stolbin huipulla kauniissa kesäsäässä. Vuori on yli 100 m korkea, eri lähteistä löytyy vähän toisistaan poikkeavia lukuja saaren korkeudesta. (Kuva JH)

Stolbin laella vietämme tovin kauniissa kesäsäässä. Jyrkänteellä pesivä muuttohaukka soutaa kaukana joen päällä eikä välitä tulla lähemmäs riekkumaan meidän vuoksemme. Ylärinteen nummella varottelee aranoloinen tuhkakirvinen.

Stolb on noin 107 m korkea, todella jyrkkärinteinen vuori, jonne oli työlästä kiivetä. Tätä käytettiin ainakin 1930-40 -luvuilla mm. suomalaisten karkotettujen rangaistuspaikkana, jonne joutui erilaisista rikkeistä. Saarella ei ole tai ollut mitään suojaa eikä ravintoa. Monikohan menehtyi tänne? (Kuva JH)

Hieno päivä, upeat näköalat eikä mieltämme paina sellainen historia, josta emme mitään tiedä. Vuorella ei juuri näy puista tornia lukuunottamatta jälkeä ihmisen toiminnasta. Myöhemmin saamme kuulla, että tätä Tolppaa käytettiin karkotettujen rangaistussarena. Kun esim. Kommunismi-kolhoosin kalastusleirillä pakkotöissä oleva äiti yritti piilottaa kalan perkuujätteitä vaatteisiinsa viedäkseen niitä lapsilleen, ja jäi tästä kiiinni, vietiin hänet ja muiden kohtalotoverien mukana Tolpan rantaan ja jätettiin sinne. En tiedä pitkäksikö aikaa tai miten täällä oli mahdollista pysyä hengissä. Vuoreen liittyy varmaan paljon rankkoja tarinoita, samanlaisia, joita kerrotaan monissa Gulagin saaristoissa eri puolilla Venäjää.

Sanotaan, että alaspäin kiipeäminen on vielä vaikeampaa kuin tulo ylöspäin. Niin vain siitäkin selvittää ja jatketaan matkaa Stolbista itään niemelle, jonka ohi Bykovskin pääuoma virtaa itään. Niemellä on hydrometeorologinen asema viralliselta nimeltään Habarova Stolb, perustettu vuonna 1951. Asema kerää paitsi säähavaintoja myös mittaustietoja Lenan ja suistossa sen sivuhaarojen virtaamista,

lämpötiloista ja mukanaan kuljettamasta aineksesta. Asemalla työskentelee neljä tutkijaa ja emäntä. Heidän pestinsä kestää aina vuoden kerrallaan, seuraava katko on 15.7. Aseman johtaja Mihail on ollut täällä yhtämittaa kaksi vuotta, mutta ensi kuussa hän lähtee, ehkä kotiinsa Novosibirskiin. Kysyy muuten, olisiko joku meidän väessämme kiinnostunut jäämään tänne töihin – siis seuraavaksi vuodeksi! Kukaan ei ilmoittaudu.

Tulomatkalla 20.6. poikkesimme Lena-Nordenskioldin asemalle, joka oli kuulunut Sahan tasavallan ympäristöministeriölle ja joka on sittemmin hylätty. Tämän Stolb Habarovan hydrometeorologisen aseman, johon juuri nyt saavumme, lisäksi on suistossa kolmaskin asema, Samoylovin tutkimusasema. Se sijaitsee Stolbin luoteispuolella. Asema on perustettu 2010 ja se on hyvin moderni. Samoylov on vahvasti mukana monissa geologiaa ja geofysiikkaa koskevissa kansainvälisissä hankkeissa. Ollessamme Stolbin laella Simon mainitsi aseman ja viittasi kädellään suurpiirteisesti sinne päin. Mainitsi myös, että Putin oli käynyt siellä helikopterilla.

Nautimme asemalla lounasta ja teemme kierroksen tundralla aseman takana. Sieltä ei löydy erikoista, vaikka vähän toivomme näkevämme pikkupajusirkkuja puron varren pajukossa. Sinirintoja, tundraurpiaisia, lapinsirkkuja ja lapinkirvisiä kyllä näkyy. Läheisellä tunturilla näyttää pesivän piekana.

Asema on siisti, joskin talo vanha ja rapistunut. Talvella voi olla vaikeaa pitää sitä lämpimänä, kun pohjoisesta käy yli meren kylmä viima. Pihalla on romua kuten tässä maassa on tapana. Takapihalla sitten on komea kasa tyhjiä säilykepurkkeja. Niitä on varmaan jokunen kymmenen tuhatta. Miksi venäläiset ovat niin epäsiistejä? Meidän kalastajaleirimme ympärillä on vähän romua sielläkin, mutta alkuperäisasukkaat näyttävät pitävän ympäristöstään parempaa huolta kuin venäläiset – ainakin meidän niukan havaintoaineistomme perusteella. Jostakin syystä silmä etsii nurkista myös toista komeaa kasaa, nimittäin tyhjiä pulloja. Niitä ei näy. Ehkä täälläkin on vodkan suhteen tiukka kuri, pitkän kaamoksen ja suljetun yhteisön takia se voisi olla perusteltua.

Ryhmämme stajjaamassa Habarova Stolbin aseman pihalla. Asemaan ympäristöineen ei ollut linnustollisesti kovin antoisa, mutta kylläkin muuten mielenkiintoinen tutustumiskohde. (Kuva JH)

Paluumatkalla on tuuli ja aallokko noussut. Kun emme kaikki ole varustautuneet sadevaatteilla, eräät meistä kastuvat veneessä. Tässä kohdassa havahdun siihen, että viiden metrin veneessä on yhdeksän henkilöä ja vain yhdet pelastusliivit. Entä jos vettä olisi tullut enemmän sisään ja olisimme joutuneet hätätilaan? Olemme myös joka reissulla saaneet pohjakosketuksia, mikä on aivan ymmärrettävää näissä kanaaleissa, joissa riutat vaihtavat paikkaa, vesi on ruskeaa ja tulva on laskemassa. Onneksi joen pohja on pehmeää turvetta tai humusta, joka ei riko potkuria tai perää. Mutta entä jos potkuri pamahtaisikin uppotukkiin, joita täällä on paljon?

Illalla kuivatellaan housuja ja takkeja telineellä pihalla. Ison leiriteltan kamiinaan tehdään tuli ja kuivattelu jatkuu. Eniten harmittaa taskussa olleen havisvihon kastuminen, kun en huomannut suojata sitä paremmin. Loppuvuoden luontohavainnot tullaan sitten kirjaamaan vihkoon, jonka sivut ovat vähän kuperanpyöreitä. Onhan se muisto tämän vuoden juhannusretkestä!

Matkanjohtaja annostelemassa eväitä Habarova Stolbin hydrometereologisella asemalla. Emme huomanneet kysyä, mikä on asema vodka-politiikka. Me kuitenkin olemme jo maan tapoihin sen verran tottuneita, että nautimme lounaan ruokaryöpyjen kera. (Kuva JH)

Kuten Venäjän rintamailla, ei täälläkään jätehuolto ole ihan kunnossa. Tai jos saman ilmaisee toisin: jätteet hoidetaan perinteiseen tapaan. Kasassa on säilyketölkkejä arvatenkin noin vuodesta 1951 alkaen (jolloin asema perustettiin). Tyhjiä pulloja ei näkynyt. (Kuva JH)

23.6.2018 - Rauhallinen juhannuspäivä saaria kompaten

Veneen keula kahahtaa saaren rantaan ja väki kiipeää rinnettä ylös. Ensivaikutelmat ovat kaikilla saarilla samanlaisia: jyrkkä jokeen sortunut ranta, päällä tasaista silmäkantamattomiin: tundranummea, soistumia ja lampia, jossakin jokin matala kumpu. Heinää, ketoa ja turvetta, kivennäismaalla loistaa kukkameri, mutta korkeimmat pajut ovat vain 20 cm korkeita. Rannoilla ja rinteillä lojuu valtava määrä harmaantunutta ajopuuta, kaiken mittaista, sahattua ja itsestään katkennutta, lahoa ja kovempaa tavaraa. Lena-joen 4400 kilometrin ja sen lukemattomien sivujokien vielä pitemmältä juoksulta puuta on lähtenyt jokeen tulvien mukana. Vuosisatojen kuluessa kerääntyneet harmaat ajopuut ovat nyt täällä suiston saarien rannoilla, sillä lahoaminen on hidasta näin pohjoisessa. Olemme korkealla arktisella alueella, jossa ei puita kasva eikä kait ole kasvanut tuhansiin vuosiin. Silti tapaamme muutaman kerran jossakin harmaan kannon, jonka juuret ovat tukevasti maassa kiinni. Milloin se on voinut kasvaa täällä, ja miten se on voinut säilyä meidän aikoihimme asti?

Lenan suiston geologinen historia on muutoinkin mielenkiintoinen. Asiantuntematon maallikko voi päätellä, että valtameren pinnan on täytynyt olla joskus monta metriä nykyistä korkeammalla. Miten muuten nämä hiedasta, turpeesta ja jäästä muodostuneet saaret ovat voineet syntyä kuin joen tuomasta aineksesta meren pohjaan? Viimeisen jääkauden jälkeen valtameren pinta on kohonnut ja laskenut paljastaen meren pohjaan läjittyneitä Lenan suiston terasseja. Jokeen sortuneita rantatörmäjä tutkimalla voi nähdä pinnan alapuolella suuren määrän päällekkäisiä turvekerrostumia, joissa on kasvien juuria. Ne eivät ole syntyneet meren pohjaan vaan kuivalle maalle, mutta hyvin hitaasti tuhansien vuosien aikana. Sortumissa paljastuu myös näkyviin suuria jäälinssiä. Ja leirin rannassa näkyy jäänteitä jokeen sortuneista kalastajien rakennuksista.

Jokeen sortuvaa rantaa Trofimovskin leirin rannassa. Vasemmalla on osa sellaisesta isosta jäälinssistä, joka on syntynyt kesän sulamisvesistä ikiroutaan. Näitä on iät ja ajat käytetty pyyntimiesten pakastimina. Oikealla on pala lattiaa eräästä niistä lukuisista rakennuksista, joita kalastajien leiristä on vajonnut jokeen. (Kuvat JH)

Suiston saarien sokkelo on muutenkin käsittämätön ympäristö. Alan kirjallisuus kertoo, että Lena-joen suiston pinta-ala on 32 000 neliökilometriä, siellä on 1500 saarta (tulvarajan yläpuolella vaiko matalan veden aikaan, mikä lasketaan saareksi?). Saarissa on 60 000 lampea. Suistoa halkoo 800 haaraa tai kanaalia, joista ainakin neljällä suuremmalla on nimensä. Näiden kanaalien pituus on 6500 kilometriä.

Teemme parhaamme kartoittaaksemme näiden saarien linnustoa, mutta vain murto-osalla suistoa. Menetelmänä on epäedustava näytteenotto noin tunnin - puolentoista ajomatkan säteellä Trofimovskin leiriltä. Tänään kierrämme saaria leirin koillispuolella. Sää suosii, sillä lämpöä on ehkä vajaat 20 astetta eivätkä sääsket ole vielääkään kunnolla havahtuneet kesän tuloon. Tuuli on edelleen koillisen puolesta. Vaikka sillä suunnalla on kylmä meri, on tuuli lämmin. Tuuli ehtii lämmitä saarten päällä ennen saapumistaan tänne suiston sydänsiin.

Saaret ovat vähän yksitoikkoisia. Paljon talsimista ja lintujen lajimäärä on niukka. Vesilintuja on yllättävän vähän: kuikkia isommilla lammilla, samoin muutamia allipareja. Kyhmyhaahkoja ja jouhisorsia näkyy harvakseltaan, tundrahanhi on runsas, metsähanhi vähän harvalukuisempi. Pikkujoutsenia näkyy maisemassa, uroksia uimassa saarten liepeillä ja jossakin siellä täällä pesäkumpu, jonka laella valkoinen pää heiluu lämpöväreilyssä outoja tulijoita tarkkaillen. Isolokkeja näyttäisi pesivän harvakseltaan yksittäisparein, siperianharmaalokit esiintyvät pieninä kolonioina. Kolmea kihulajia näkyy taivaalla, mutta ei mitään merkkiä pesinnästä. Yhdellä tänään käymistämme saarista pesii muutama pari tiiralokkeja ja ruusulokkeja. Hannu ja Markku joutuvat harvinaisen hyökkäyksen kohteeksi kun tiiralokkipari uhkaa pudottaa pojilta hatut päästä.

Tiiralokki ei ole täällä kovin yleinen, näyttää jäävän runsaudessa jälkeen siperianharmaalokille, isolokille ja niinkään vähälukuiselle ruusulokille. (Kuva JH)

Komea kyhmyhaahka makaa pää valppaasti pystyssä eräässä ruohoisessa lammessa. Näyttä pitävän silmällä meitä sen varalta, että joutuuko jossakin lähistöllä munilla makaava naaras pakenemaan meitä pesästään. Uros on aika peloton ja antaa kuvausluvan aika läheltä. Lopulta se nousee siivilleen ja tekee vielä kierroksen ympärillämme.

Isovesipääskyjä surisee ja lentelee jokaisessa lampiryhmässä, pienempiä vesipääskyjä on myös paljon, palsasirrien urokset puuputtavat rintahöyhenet koholla, suokukkojen komeat koiraat miehittävät edelleen turnajaiskenttiään, mutta naaraat enää harvoin piristävät niitä juhlia. Pikkusirrejä lähtee kitisten jaloista ja jää jälkeemme hyppimään ennen kuin palaavat munilleen. Tundrakurmitsat viheltävät haikeaan tapaansa. Vähän harvalukuisempia ovat tylli, suosirri, karikukko ja lapinsirri. Kovalla komppaamisella kohdalle sattuu täälläkin joku rusokaulasirri ja suippopyrstökurppa.

Isovesipääskyjä on paljon ja kaikilla saarilla, joissa on lampia. Soidin on vielä käynnissä ja linnut lentelevät pelottomasti lähellä ihmistä. Liikkeet ovat nopeita ja kulmanopeudet kuvaajan kannalta turhan suuria. Hyvän lentokuvan ottaminen tästä linnusta läheltä ei ole helppoa. (Kuva PT)

Riekko sattuu kohdalle eräällä saarella. Samalla saarella Raija kulkee meistä erillään ja näkee toisaalla kiirunan sekä kaukaa ohi lentävän tunturipöllön.

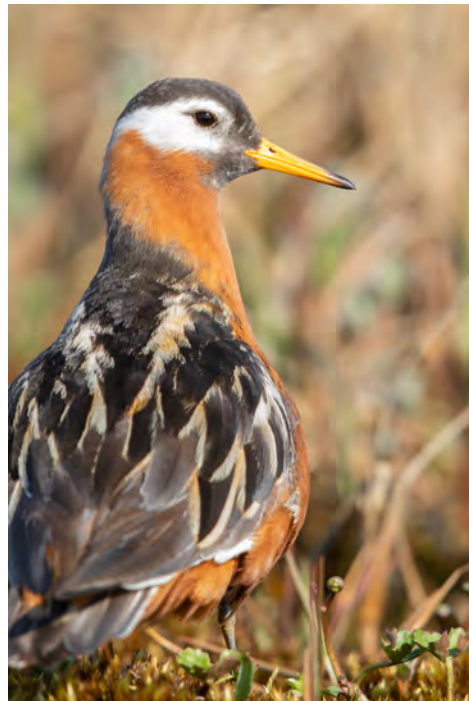
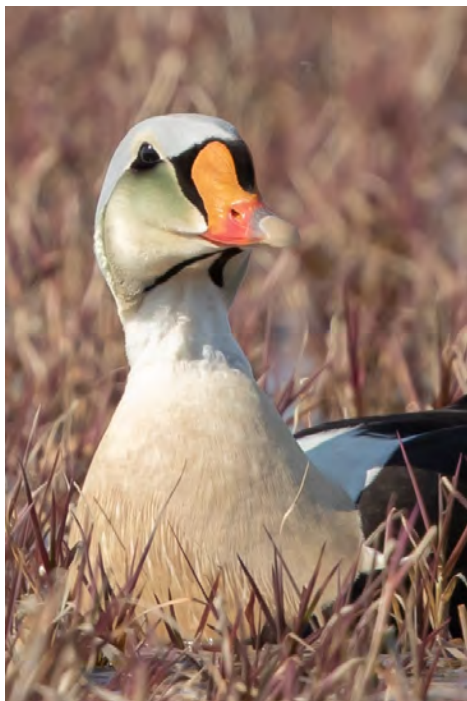

Palsasirri on yksi tämän tundran mielenkiintoisista ja erikoisista kahlaajista. Tässä pariskunta lentää jonkinlaista soidinlentoa, koiras edellä rinta pystyssä. (Kuva JH)

Näemme tänään retken ensimmäisen elävän sopulin, tähän asti niitä on nähty vain harmaantuneissa oksennuspalloissa. Täkäläinen sopuli on meikäläistä serkkuaan hillitymmän värinen siperiansopuli (*Lemmus sibiricus*). Meille vahvistuu käsitys, että viime vuosi oli sopulien huippuvuosi ja nyt kanta on romahtanut. Vielä näkyy – ja näkyi etenkin Tiksin ympäristössä – paljon sopulin talvipesiä. Täällä taas tunturipöllön runsaat oksennuspallot saarilla kertovat juhluvuodesta – viime vuonna. Kihuja, etenkin leveäpyrstökihuja on näkynyt paljon. Mutta jo ihan viime päivinä ovat nekin vähentyneet. Leirillä pojat ovat iltaisin ja iltaöisin stajaneet telttojen vieressä. Tuolloin on kihuja liikkunut luoteen suuntaan, parhaana iltana nelisenkymmentä. Kihut ovat saapuneet muutolta tundralle, ehkä kesäkuun alussa. Nyt kahden – kolmen viikon aikana kihuille on selvinnyt, että sopulit eivät heitä tänä kesänä elätä. Linnut jättävät pesinnän väliin ja suuntaavat Pohjoiselle Jäämerelle viettämään kesää. Ensi vuonna ne taas palaavat tarkistamaan tilannetta.

Yksi harvoista elävänä tavatuista sopuleista. (Kuva JH)

Koreaa punaista väriä arktisissa linnuissa! (Kuvat JH)

Kauniissa säässä ja eksoottisessa ympäristössä retkeily on miellyttävää. Eivät kiusaa korkeuserot, vetelät suot tai ärhäkkäät sääsket. (Kuva JH)

24.6.2018 – Päivä ukkosen varjossa

Nousu tunturin laelle on hikinen. Ilma väreilee tyynenä, läntinen taivas enteilee ukkosta ja lämpöäkin on sellainen lähemmäs 25 astetta. Täällä ylhäällä kukkii miljoona lapinvuokkoa ja paljon muuta kaunista. Ympärillä avautuu maisema Lenan suiston matalille saarille. Tunturin laella on vino puinen risti ja muistolaatta.

Lämmin päivä. Edessä odottaa kiipeäminen takana näkyvälle tunturille. Tämä saari on Stolbin ohella yksi harvoista meidän näkyviimme tulleista korkeista saarista suiston alueella. Mantereen puolella maasto on jyrkkäpiirteisempää. (Kuva JH)

Ajoimme aamulla puolitoista tuntia tyyntä joen pintaa mutkitellen salmissa ja saavuimme tälle muita paljon korkeammalle saarelle suiston läntisessä osassa. Jyrkkäreunainen huippu kohoaa noin 20 kilometriä Stolbista luoteeseen. Suiston lukemattomista saarista vain harvoilla lienee nimiä. Tämä saa mielessämme nimen De Longin saari, sillä hänelle on pystytetty muistomerkki tunturin huipulle.

Amerikkalaisen tutkimusmatkailija De Longin muistoristi tunturin laella. (Kuva JH)

George W. De Longin tarina on mielenkiintoinen. Hän oli amerikkalainen tutkimusmatkailija, joka lähti USS Jeanette aluksellaan vuonna 1879 etsimään purjehduskelpoista reittiä Beringin salmen kautta pohjoisnavalle. Sellaista ei kuitenkaan löytynyt, vaan alus juuttui jäihin Wrangellin saaren pohjoispuolella ja ajalehti sen jälkeen jäissä länteen päin parin vuoden ajan Siperian pohjoispuolisella Jäämerellä. Laiva hajosi viimein jäiden puristuksissa 12.6.1881 ja tutkimusmatkan 32 osanottajaa lähtivät vetämään kolmea pientä venettä jäätä pitkin kohti etelää, mannerta. Kolmen kuukauden rehkimisen jälkeen he saavuttivat avoveden. Kovissa olosuhteissa yksi veneistä hävisi, toinen vene ja sen kaksitoista miestä

saavuttivat Lenan suiston ja kohtasivat täällä asutusta. He selvisivät ihmisten ilmoille. Pitkän etsimisen jälkeen pelastuneet löysivät kolmannen veneen ja miehistön täältä 450 kilometriä länteen Matvay Hut -nimisen saaren rannalta. Itse De Long ja miehet olivat kuitenkin jo nääntyneet nälkään. De Longin päiväkirjan mukaan voimat olivat ehtyneet 31.10.1981. Hänen leskensä julkaisi päiväkirjat kaksi vuotta myöhemmin ja tutkimusmatkailija itse on haudattu New Yorkiin. USS Jeanette -aluksen jäänteitä löydettiin vuonna 1884 niinkin kaukaa kuin Grönlannin lounaisrannikolta, jäiden ja tuulten sinne siirtämänä.

Lähestyessämme jyrkänteen reunaa nousee muuttohaukka ripeästi ilmaan ja alkaa varoitella karhean raakuvalla äänellään. Muuttohaukka on komea jalohaukka ja nyt se tarjoaa meille hienon näytöksen kaartaessaan alapuolella aukeavan maiseman päällä ja kiihdyttäessään vauhdilla meitä kohti. Haukan pesän neljä munaa ovat näkyvissä hyllyllä rinteen yläosassa. Vain kolmekymmentä metriä tästä hautoo metsähanhi pesällään pienellä jyrkänteen töppärällä. Emo ei

Meidän lähestyessämme jyrkännettä muuttohaukkauros nousee varottelemaan, mutta vieressä munilla makaava metsähanhi painautuu matalaksi eikä katso tarpeelliseksi poistua pesältään. Se luottaa haukan tarjoamaan suojaan. (Kuvat JH)

halua nousta siivilleen, vaikka tähyilemme sitä varsin läheltä. Se vain painaa kaulansa alas ja yrittää piilotua lapinvuokkojen joukkoon, vailla menestystä. Hanhi on varmaankin hakeutunut pesimään haukan lähelle, sillä tämä puolustaa kiivaasti pesäänsä – ja samalla hanhen pesää – naalia ja korppeja vastaan. Tämän suojan turvin metsähanhella on mahdollisuus hautoa poikasensa maailmaan ja sen jälkeen hyppyttää ne alas jokeen.

Alempana rinteellä pesii myös piekana. Uros nousee naukumaan yläpuolellemme, mutta jättää meidät rauhaan kun suuntaamme alas tunturinummeille. Eteläpuolen salmen takana on pieni maja. Rantaa kulkiessamme salmeen saapuu vene. Meidät havaitessaan suuntaa mies veneensä meitä kohti. Hän on luonnonsuojelualueen valvoja, Valeri nimeltään. Lupapaperimme ovat kunnossa ja valvoja ajaa veneensä salmen toiselle puolelle. Sillä aikaa me juoksemme kilpaa tulossa olevan sateen kanssa omaa venettä kohden. Ehdimme ohimennen panna merkille, että näillä nummilla on jostakin syystä tavallista

vähemmän kahlaajia, olemme tottuneet rikkaampaan faunaan kauempana suistossa. Paikallisilla muuttohaukoilla lienee vaikutusta tähän.

Pesäänsä puolustavat muuttohaukka ja piekana. (Kuvat JH)

Länsitaivas on mustan sävyinen ja ukkonen jyrisee yhä kuuluvammin, mikä pistää meihin vauhtia. Tämä on ensimmäinen päivä, jolloin sääsket käyvät kiinni. Eivät vielä pahasti, mutta ehkä tämä onkin vasta alkua sille, mitä tulemme kokemaan Siperian kuuluisien vihaisten sääskien vimmast. Ehdimme veneen luo ennen sadetta ja suuntaamme keulan tunturia kiertäen samalle majalle, jonne valvoja saapui vähän aiemmin.

Kiirehtimässä pois ukkoselta ja vähän ajan päästä olemme suojelualan valvojan majalla (Kuvat JH)

Pääsimme kuivina majalle, tummat ukkospilvet ohittivat meidät pohjoisen puolelta. Valeri kertoo meille majalla, että hän on valvonut tätä suojelualuetta, Ust Lena zapovednikia kolmenkymmenen vuoden ajan.

Sitä ennen hän oli ollut töissä Uuden Siperian saarilla, tuolla kaukana koillisen suunnassa. Hän kertoili jotakin niistä linnuista, joita siellä pesii, kuten sepelhanhista ja silmälasihaahkoista. Miestä olisi ollut mukava haastatella pidempäänkin siinä kun joimme kahvia ja teetä majan sisäpuolella. Tarjoamme Valerille myös vodkaaryppyä, jonka hän ottaa vastaan, mutta vipaakin sen ranneliikkeellä kaminaan – pois nukkuneelle työtoverilleen. Lieneekö tämä ollut persompi väkeville.

Luvat on tarkastettu ja teet juotu. Valvoja kerää tavaransa ja lähtee ja jatkamaan laajan suojelualueen vartiointia. (Kuva MN)

Tämän pienen majan katolla hautoo pesässään kuutta munaa metsähanhi, ihmisen lähellä samaan tapaan kuin aiemmin tänään toinen makasi pesässään muuttohaukan kainalossa. Valeri kertoo, että hanhi tulee joka kesä majalle ja munii munansa katolle. Tässäkin tapauksessa hanhi hakee ihmiseltä suoja. Ja kun naalit eivät taida kiivetä tikapuita ylös, saa metsähanhi pesiä rauhassa.

Iltapäivä on jo ehtinyt pitkälle kun lähdemme takaisin päin. Heti salmen suulla jämähtää Ivanin vene pahasti kiinni riutalle eikä aio millään irrota. Näitä pehmeään pohjaan tömähdyksiä tapahtuu monta päivässä, mutta tämä on tavallista hankalampi tapaus. Lopulta vene irttaa, mutta vapaan vesiväylän lyötäminen leveältä joenhaaralta on vaikeaa ja hidasta. Lopulta kierrämme tarpeeksi kaukaa joen tumman pinnan alla näkymättömissä vaanivat matalat ja ajamme Stolbin ohi itään. Siellä Simon tietää jyrkänteen, jossa tunturihaukalla on tapana pesiä.

Veneessä istumista riittää eivätkä penkit ole pehmeitä. Mutta kuskit osaavat työnsä ja saaria riittää tutkittavaksi. Mikael, Hannu ja Petteri mietteiliään. (Kuvat JH)

Ohitamme Habarova Stolbin aseman ja jatkame vielä kappaleen matkaa itään. Kapuamme heti rannalta jyrkästi nousevalle tunturille. Olemme nyt mantereen puolella, jossa kohoaa paljon eri kokoisia kumpareita. Rinteellä kukkii matala alppiruusu, mutta vielä mykistävämpää on kukkien, etenkin lapinvuokkojen paljous. Lasken kukintoja keskimäärin noin 100 kpl neliömetrillä. Runsautta selittää se, että kun tunturin rinteet ovat ohutturpeisia (päinvastoin kuin usein laaksot ja tasaiset maat), on emäksistä soraa lähellä pintaa. Lapinvuokko ja moni muu kasvi täällä ovat ns. kalkinsuosijoita. Tätä vaaleankeltaisen kukkivaa maisemaa näkyy eteen- ja sivuille päin neliökilometritäin. Yksinkertaisesti voi päätellä, että lapinvuokon kukkia on näkyvissä yhdellä neliökilometrillä noin 100 miljoonaa ja näkyvissä olevassa maisemassa miljardeja! Samanlainen maisema jatkuu varmaan vielä seuraavan ja sitä seuraavan kukkulan takanakin....

Haukka sieltä löytyy, mutta tänä vuonna täällä asuukin muuttohaukka. Lintu vartioi pesävuortaan korkealla kallionnyppylällä ja tarkkailee meitä. Päätelemme, että kun muuttohaukka pesii täällä, ei rusti pesi samalla jyrkänteellä samaan aikaan.

Olemme jo pois lähdössä kun huomaamme rinteellä ison otuksen, joka on sopulin värinen, mutta kropan muoto ja koko on lähempänä majavaa. Se on murmeli (*Black-capped Marmot*, *Marmota camtschatica*), jota esiintyy Itä-Siperiassa ja Kamtshatkalla. Se tietävästi nukkuu pitkät, kahdeksan ja puolen kuukauden talviunet tai -horrokset ja vain muutaman kuukauden aikana kerää talvehtimiseen tarvittavat rasvavarat. Kuvista käy hyvin ilmi, että kaverilla on kyllä kosolti tätä löysänä roikkuvaa varastotilaa nahan alla. Jätämme murmelin ihmettelemään ihmisiä ja rouskuttamaan kasvillisuutta, kun suuntaamme veneen keulan leirin suuntaan.

Näillä suiston vesiväylillä näkyy niukasti lintuja, ei juuri muuta kuin harvakseltaan joku vesilintu tai hanhi, sillä kaikki lienevät jo pesimispuuhissa. Veneestä ei juuri näe korkean rantatöyrään yli saarille, jonka lammilla ja lätäköillä on enemmän väkeä, etenkin kahlaajia. Leirille saapuessamme meidät kuitenkin yllättää ohilentävä kyhmypilkkasiipi, joka näkyy vielä leiriltäkin kaukana uimassa.

Murmeli asustaa tunturin rinteellä, lähellä rantaa. (Kuva JH)

25.6.2019 – Nyt päättyvät helteet tällä tundralla

Sade alkaa ropista telttakankaalle aamulla kello 6 ja jatkuu lähelle puolta päivää. Tätä pahempi on kova pohjanpuoleinen tuuli, joka kiskoo irti teltojen tappeja ja uhkaa viedä kevyempiä mennessään. Kesäkelit päättyivät eiliseen ukkoseen. Nyt meidän iso majoitustelttamme ja sen kamina ovat arvossaan. Tämä on sama teltti, jossa nukumme Petterin ja Simonin kanssa. Tänne tullessamme, silloin kun vielä oli lämmintä, tynnyristä tehty kamina vähän ihmetytti. Vaan ei enää. Pilkomme pihalla ajopuista klapeja niin, että tuli kaminassa ei pääse sammumaan. Teevesi kiehuu pannussa. Samalla kuivaamme varusteitamme, joita pääsi kastumaan, kun iso telttamme yöllä vuosi yhdeltä kulmalta. Petteri ja minä muutamme makuupusseinemme kuivemmalle puolelle, vastakkaiselle laverille.

Nyt kun on aikaa, juttelemme oppaamme Simonin kanssa linnuista, ihmisistä ja hänen tylsistä paperitöistään Sahan ympäristöministeriössä. Keskustelut käydään enimmäkseen Rolandin sujuvan tulkkauksen avulla. Simon kertoo, että ihmiset Siperiassa ovat sosiaalisempia ja helpommin lähestyttäviä kuin Uralin länsipuolella. Tämä johtuu ehkä kovista luonnonoloista. Hänen mukaansa ihmisten elämäntavat ovat vähitellen parantuneet: runsas ryyppäminen ja tupakointi ovat vähentyneet. Samantyyppisiä arvioita olemme saaneet kuulla myös muualla. Kuulemma takavuosien kovat kannäjäät ovat jo kaikki turpeen alla ja seuraava sukupolvi elää hillitymmin.

Ulkona ei viihdy pitkää aikaa. Päivän lintuhavainnot jäävätkin niukoiksi. Iltahuudossa saamme raavittua kokoon vain 31 lajia. Tämäkin oli vaatinut sateessa ja tuulella tehdyn kävelyretken leirisaaren tundralla. Laiskimmat meistä taisivat havaita vain muutaman linnun koko päivänä.

Täällä on paljon ristejä. Leirissämme on pienen tytön hauta, tämä puuristi ja kauempana suomalaisten ja liettualaisten muistoristi. Monenlaista ikävää on tapahtunut. (Kuva JH)

Tänään sataa ja tuulee. (Kuvat JH)

26.6.2019 – Odotellaan tuulen tyyntymistä

Tänäänkin tuulee kovaa. Ilman lämpötila on pudonnut muutamaan plusasteeseen. Kaukaa etelästä virtaava lämmin jokivesi nostaa joen päälle tiheää usvaa, tuulesta huolimatta. Aamupäivällä Simonilla on vähän harkinnassa lähtö Tiksin suuntaan, mutta tuulen takia emme pääse tänään veneellä mihinkään kauemmas. Sade on loppunut. Jatkamme retkeilyä Trofimovskilla, joka on usean kilometrin pituinen. Kierrämme saaren pohjois- ja luoteisosaa.

Kahlaajia näkyy päivä päivältä vähemmän, useimmilla lajeilla ovat soidinmenot vaienneet ja hautominen alkanut. Leirisaarellakin riittää katseltavaa. Kun meitä on monta, löytyy pesiä sattumalta emon paetessa viime hetkellä jalan alta. Löydämme ensimmäiset isovesipääskyn pesät, pikkusirrin pesiä sekä lapinsirkun ja metsähanhen pesän. Myös palsasirrin pesä kiinnostaisi löytää, mutta se vaatii maassa juoksevan emon seuraamista. Ja löytyyhän sekin pesä lopulta. Leirin lähellä kihuja rökittävän tundrakurmitsaperheen emot ovat hyvin varovaisia.

Isovesipääskyn naaras on kirkkaan värinen, tänään löytyivät ensimmäiset tämän lajin pesät. (Kuvat JH)

Nyt ollaan jo lähellä tundrakurmitsan pesää. (Kuva MH-K)

Iltapäivällä ajamme veneellä lyhyen matkan vastarannalle, noin kilometrin päähän ja lukuisten, laskevan tulvaveden paljastamien riuttojen taakse. Saarella on siperianharmaalokkien pieni yhdyskunta, parisenkymmentä lintua ja viisi munapesää ynnä muutama tyhjä pesä. Tundrahanhen pesiä löydämme kahdeksan, yksi jouhisorsan, pari isovesipääskyn, viisi pikkusirrin ja yksi lapinsirrin pesä. Iloinen yllätys on pesältä lentoon lähtevä hymyilevä haahkanaaras, siis kyhmyhaahka. Meillä tavattavaa haahkalajia ei näy

ainakaan tässä osassa Lenan suistoa. Nyt kyhmyhaahkan kuusi- ja nelimunaiset pesät löytyivät lokkiyhdyskunnan liepeiltä.

Muutama kyhmyhaahka hautoi muniaan siperianharmaalokkien yhdyskunnassa, tässä emo ja sen kuusi munaa. Pesä on hyvin samankaltainen kuin haahkan eikä emolintujen ulkomuodossakaan ole paljon eroja. (Kuvat JH)

Teemme toisen maihinnousun Trofimovskin eteläpuolelle, jossa löydämme vielä lisää kahlaajien pesiä. Olemme nyt viikon retkeilleet näillä saarilla. Sinä aikana on huomattavissa jo muutos linnustossa ja lintujen käyttäytymisessä. Varmaankin saapumistamme edeltävillä viikoilla näillä rannoilla oli vielä lepäilemässä juuri muutolta saapuneita vesilintuja ja lammilla kahlaajia parvissa. Niissä parvissa oli varmaankin mukana jokunen meiltä näkemättä jäänyt lintulaji, joka on nyt lentänyt vielä vähän pohjoisemmaksi, sinne, missä tundrasaaret loppuvat ja Lenan makea vesi sekottuu Jäämeren suolaiseen veteen.

Kun me saavuimme suistoon, oli vesilintuja enää hyvin niukasti näkyvissä. Sen sijaan kahlaajat olivat hyvin äänekkäitä ja näkyviä, toiset vieläpä niin eläväisiä, että niitä oli vaikea saada pysymään kamerasähtäimessä. Joitakin yksittäisiä vesilintuja tai hanhia saattoi tulla vastaan. Nyt sen sijaan kahlaajatkin ovat hiljenemässä. Ja niitä ponnahtaa edeltämme pesiltään lentoon, kun rymistelemme pitkin tunturikangasta. Kihut ovat silminnähden vähentyneet, koska sopulit ovat vähissä. Jos vielä jatkaisimme oloamme täällä, ilmestyisivät päivänvaloon ehkä jo viikon päästä ensimmäiset kahlaajanpojat sekä loki- ja tiirojen jälkeläiset. Viimeistään silloin muuttuu äänimaailmakin soidinliverryksistä kiihkeään varoitukseen. Mutta me olemme silloin jo jossakin muualla.

Odottelua. Tällä kertaa odotamme venettä noutamaan meitä saarikomppaukselta. (Kuva JH)

27.6.2018 – Taakse jää Lenan suisto

Lähtöpäivän aamu. Oikeastaan jo toinen lähtöpäivän aamu, sillä eilen turhaan odotimme kelvollista lähtösäätä. Lentomme Tiksiistä Jakutskiin on varattu huomislaksiksi eikä siitä ole vara myöhästyä. Täältä on Tiksiin matkaa noin 150 km. Ajoimme tänne tyynen sään vallitessa, ikimuistettavan kauniina aamuyönä ja alkumatkalla jäitä uhmaten. Silloin reitimme kulki suorinta tietä ja seuraten enimmäkseen Bykovskin pääuomaa lähellä mannerta. Nyt ei ole samanlaista säätä tarjolla. Tänään on pakko lähteä, jos vain ylipäättään on mahdollista päästä veneellä liikkeelle.

Tänään aamuyöllä taivas kirkastui, tuuli vähän pyörähteli ja jäi sitten puhaltamaan 10-12 m/s idän puolelta. Taitaa olla jälleen tiedossa ikimuistettava venematka pienillä veneillä kohtalaiseen vastatuuleen. Tulomatalla kiisimme täyttä vauhtia ja matka kesti neljä tuntia. Mutta nyt voi arvata, että edessä on vähintään kuuden tunnin epätasainen venematka takaisin päin. Kalastajat käyttävät täällä kahta venäläistä matalaa hard-top alumiinivenettä, perässä on molemmissa 135 hv Hondat. Moottorit näyttävät uusilta, veneet ovat vanhoja ja kuluneita. Veneissä ei ole muita istuimia kuin matala ja kova takapenkki. Lisäksi sisälle on nostettu kaksi matalaa lankunpaloista koottua istumapukkia. Tällä ilmalla ja kalustolla on odotettavissa märkä matka, sillä aallot pärskivät vettä yli veneen. Tähän varaudutaan sijoittamalla matkatavarat keulaan ja pressun alle suojaan sekä pukeutumalla itse peittävään sadeasuun.

Kello on yhdeksän. Teltat on purettu, isoja majoitustelttaa lukuunottamatta. Kassit on viimeistelty matkustuskuntoon. Alexander ja Ivan, jotka yleensä kalastavat yötäpäivää, nukkuvat vielä. Mutta kohta kai lähdetään puskemaan tuuleen.

Odottelua. Tähän tottuu. Kuvassa tällä kertaa Mikael, Markku, Roland ja Petteri. (Kuva JH)

Kulua vielä monta tuntia ennen kuin pääsemme lastaamaan veneitä. Meidän veneemme keulaan lastataan alimmaiseksi kolme jäätynyttä tunturipeuran ruhoa ja pakaasimme niiden päälle. Kello 15.14 Alexander viimein vääntää kaasua ja vene ampailee rannasta pohjoisen suuntaan. Tässä välissä olemme jo ehtineet tappaa aikaa tähystelemällä lintuja ison teltan takana tuulen suojassa sekä maleksimalla kaminan lämmössä. Yksi emännän tekemä maukas lounaskin on ehditty syödä tässä välissä.

Minun paikkani on taas Alexanderin veneessä. Hänen kyydissään on turvallista matkustaa. Kaikesta huomaa, että hän osaa nämä vedet, riutat ja saaret. Mukana on kipparin ja minun lisäksi Hannu, Simon ja tuntemattomaksi jäänyt nuori paikallinen. Nyt ei veneen keula käänny itään vaan pohjoiseen seuraten Trofimovskin uomaa. Tämä antaa meille aluksi suojaa aallokolta, mutta ei liian pitkään. Alexander aikoo kiertää Tiksiin pohjoisen kautta käyttäen hyväksi kapeita sivu-uomia, joissa ei ole niin korkeaa allokkoa kuin avoimilla vesialueilla. Reitti on pidempi, odotuksen mukaan myös mukavampi.

Lastaus käynnissä. Näillä veneillä teemme täällä matkaa. (Kuva JH)

Olemme henkisesti valmistautuneet pitkään ajoon ja matkan koviin olosuhteisiin. Ehdimme viikon verran retkeillä suiston saarilla ja oppia jotakin tundran linnuista sekä nähdä vilauksen siellä elävien ihmisten ikaikaisesta pyyntikulttuurista. Lähdemme täältä tyytyväisinä ja päälimmäisenä on tuntuma, että viikko lisää ei ehkä olisi tuonut enää uusia elämyksiä.

Alexander tietää mistä löytyy suojainen reitti kohti Tiksiä. Hupun alla Hannu ja paikallinen kalastaja. (Kuva JH)

Minun paikkani veneessä on kipparin vieressä, jossa jokainen vastaantuleva valkoharjainen aalto tietää hyppyä, varmaankin isompaa pomppua kuin takana istuville. Otan molemmin käsin kiinni tuulilasista. Kohta huomaan, että takapuoli, selkä ja munuaiset eivät kestä tällaista hyppytyöstä. Niinpä kohotan itseäni joka aallon kohdalla niin että nuo ruumiinosat pääsevät vähemmällä. Niiailua ehtii jatkua aika pitkään kunnes Alexander kääntää veneen sivutuuleen. Vilkaisee minua, kysyy *"Normalna?"* ja päästää käkättävän naurun, kuten hänellä on tapana. Samaa hän kysyy vielä monta kertaa venematkan aikana, mutta onneksi näitä vaikeita isojen vasta-aaltojen vyöryjä tulee vastaan sittenkin vähemmän kuin pelkäsin. Jostakin aina löytyy joku pieni sivuhaara, jonka korkeiden rantavallien takana pääsemme etenemään suojassa.

Seuraamme Trofimovskin pääuoman reunoja, virta kääntyy vähitellen itään päin ja levenee. Sitten kaukana näkyy valkoharjaisten aaltojen takana rannaton vesi, avomeri. Onneksi emme suuntaa sinne, vaan kipparimme ohjaa etelään päin. Toinen vene seuraa perässä Ivanin ohjaamana. Kuten muinakin veneilypäivinä välillä veneemme moottori tussahtaa pohjaan, ruskea muta nousee pintaan ja vauhti hiljenee tai pysähtyy. Erään kapean sivukanavan suulla Alexander ajaa vauhdilla matalikon yli, mutta pysähtyy ja komentaa Simonin veneestämme kahlaamaan, tämä kun on varustautunut matkaan pitkävartisilla kahluusaappailla. Hän kahlaa kohti toista venettä, joka on jämähtänyt kiinni samaan

matalikkoon, josta me nipin napin selvisimme yli. Yhdessä Ivanin kanssa he vetävät toisenkin veneen yli matalan.

Edessämme on pitkä ja kapea kanaali, nähtävästi paikallisten tuntema oikotie suiston pohjoisosan suunnasta kohti Tiksiä. Muutaman tunnin ajon aikana on veneemme moottori useaan kertaan yskinyt ja välillä sammunut. Silloin apumies on kiivennyt veneen perään ja pumpannut hetken polttoainetta. Kun nyt pääsemme kanaalin suojaan, pysähdymme rantaan. Pääsemme ojentamaan puutuneita jäseniämme rannalla sillä aikaa kun Alexander ja Ivan avaavat moottorin kopan ja puhdistavat polttoainesuodattimen. Matka jatkuu ja vielä kaksi samanlaista pysähdystä: suodattimen puhdistus ja ”Perekur”, tupakkatauko.

Hondan polttoaineessa on likaa tai suodattimessa vikaa. Tätä korjataan suojaosan kanaalin varrella. (Kuva JH)

Olemme ajaneet jo pitkälti toista sataa kilometriä näkemättä yhtään merkkiä ihmisen läsnäolosta. Kun sitten lähestymme pitkän kanaalin eteläpäättä, huomaamme pienen harmaan majan. Se on varmaankin paikallisten kalamaja, hyvin vaatimaton suoja sateelta ja tuulelta. Kovan tuulen takia lintuhavainnotkin jäävät vähäisiksi. Useita pesimättömien hanhien porukoita näkyy siellä täällä ja muutama yksittäinen pikkujoutsen ja toisaalla kyhmyhaahka nousee edestämme lentoon. Heti matkamme alussa nousi muuttohaukka yhden rantatöyrään päältä varoittelemaan, kun ajamme sen pesäyrkanteen ohi.

Vaikein on vielä edessä. Olemme tehneet matkaa kuutisen tuntia, kun pitkä ja suojainen kanaali päättyy. Olemme tulleet pikkuisten uomien labyrinttia pitkin etelään Bykovskin pääuoman suulle. Sen toisella puolella on Bykovskin kylä, Alexanderin ja Ivanin ja monen muun alkuperäisväen kotipaikka. Siellä oli ennen pahamaineinen Kommunismi-kalastuskolhoosi, muun muassa karkotettujen suomalaisten pakkotyöpaikka. Ennen kuin pääsemme pitkän kapean Bykovskin niemen suojaan tulee meidän ylittää avoin jokisuu, jonne navakka itätuuli painaa avomereltä kauniita valkopäisiä aaltoja.

Alexander ohjaa veneen ensin lounaan suuntaan saarien suojassa, jotta pääsemme kohtaamaan aallokon melkein vastatuulella. Tämä viimeinen legi ei ole pitkä, ehkä vain 5-7 km, mutta aikamoista pompotusta se on. Kädet märissä hanskoissa puristan tuulilasin reunasta. Samalla yritän pitää takapuolen irti kovasta puupenkistä kun Alexander ohjaa kohti vaahtopäitä. Hän tuntuu nauttivan vastatuuleen ajamisesta tietäen, että vene kyllä kestää. Mutta me matkustajat huonommin. Lopulta niemen kärjessä alkaa erottua harmaita taloja ja rannassa lojuvia laivojen raatoja.

Kello 22.04 kaaramme lopulta naamat valkoisina ja jäsenet jäykkinä Bykovskin rantaan. Matkaa tehtiin melkein seitsemän tuntia. Teemme täällä välipysähdyksen ennen kuin jatkamme etelään kohti sitä samaan Tiksin pohjoispuolen laituria, josta kerran lähdimme. Veneiden keulat vedetään hiekkarannalle. Peuranruhot ja muu saalis lastataan pakettiautoon. Sitten paikalliset isäntämme lähtevät kapuamaan mäkeä ylös, kotiin syömään. Aurinko paistaa matalalla. Tässä pitkän niemen länsirannalla olemme tuulen suojassa. Mäellä iso koira haukkuu hermostuneesti. Isolokki ja siperianharmaalokki kiertävät katsomassa

muukalaisia, tyllipari juoksee pitkin rantaa. Kohta huomaamme riekkopariskunnan maassa, tien vieressä. Punaruskean ja valkoisen kirjava koiraslintu ja ruskeanraidallinen naaras makaavat liikkumatta paikallaan, luottaen siihen, että niitä ei huomata.

Lähden Petterin kanssa tekemään kierroksen kylässä katsomassa miten ihmiset täällä asuvat. Talot ovat harmaita, laudanpätkillä paikattuja. Yhtään ihmistä ei näy missään. Keskiyön matalassa ja jyrkässä auringonpaisteessa pihoilla makaavat entiset veneet, moottorikelkkojen raadot, putkenpätkät, romut ja roskat näyttävät kamalilta: miten ihmiset voivat asua näin epäsiististi? Vaan kaikki tämä kurjuus taitaa olla yhdeksän kuukautta vuodessa lumen alla. Kesäkuun aurinko on sen nyt paljastanut.

Bykovskin kylänäkymä kesäyöllä. Tässä kylässä oli aikaisemmin kalastuskolhoosi Kommunismi ja Siperiaan pakkotyöhön karkotettujen ihmisten sijoituspaikka. Nyt se on kalastajien kotikylä. (Kuva JH)

Odottelusta tulee pitkä, mutta eihän se ole mitään uutta. Poltamme nuotiota rannassa ja haukkaamme kevyttä evästä. Juomme pois ne kaksi vodkapulloa, jotka ovat säästyneet siitä 25 pullon lastista, jonka Simon oli meille mukaan varannut. Pehmeä venäläinen vodka maistuu hyvältä arktisessa kesäyössä ja selvästi nostaa matkalaisten mielialaa ja sosiaalisuutta. Yö kääntyy seuraavan päivän puolelle.

Kello on yksi yöllä Bykovskin kylän rannassa, nuotiolla Simon, Hannu, Jouko ja Raija. Tunnelma olisi voinut olla vähän vaisu, mutta tuli ja tuliliemi lämmittävät. (Kuva MN)

28.6.2018 – Taas Tikissä ja kaikki kuten ennenkin

Viimeinkin Alexander ja Ivan saapuvat. Mutta vielä menee aikaa veneemme polttoainesuodattimen vaihdossa. Vasta klo 1.25 moottorit käynnistyvät ja keulat kääntyvät etelään. Tavoitteena on kangastuksen omaisesti auringossa häämöttävä Tiksi. Oikeastaa siellä laajan lahden takana näkyy valkoisten kerrostalojen ryhmä, jota kutsutaan nimellä Tiksi 3. Se on kaupungin luoteispuolelle rakennettu sotilaiden ja heidän perheittensä kaupunginosa. Varsinainen Tiksi on kauempana ja matalammalla eikä näy tänne. Me ajamme kohti rantaa, joka on noin 20 kilometrin päässä. Tuuli on myötäinen eikä matka kestä kauan, jo kello kaksi olemme laiturissa. Satama on sama, jossa 19.6. illalla venekyytiä odotellessamme katselimme valkoista jääkenttää ja usvan takaa paistavaa aurinkoa. Leiriltä lähdimme eilen melkein yksitoista tuntia sitten.

Nyt meri on jäätä vapaa, vain kannaksen takana oleva Tiksin satama on yhä jäässä. Kiril ja UAZ ovat meitä vastassa. Auto peruutetaan aivan rantaan ja kamat lastataan siihen. Ja taas odotetaan jotakin. Ylipitkän venematkan sekä kolmen ja puolen tunnin Bykovskin rannassa seisoskelun jälkeen suomalaisten kärsivällisyys ei ole parhaimmillaan. Kiril ja venekuskit vaihtavat rannassa kuulumisia pitkään ja perusteellisesti, sillä aikaa kun me muut (maksavat asiakkaat, huomauttaa joku!) seisomme ja odotamme.

Vihdoin Tiksin laiturissa. UAZ on meitä vastassa kello 2.20. Pian taidamme päästä nukkumaan.

Lopulta hyvästelemme ystävälliset isäntämme ja kapuamme aivan tupaten täyteen ahdettuun autoon. Asetumme sylikkään ja päällekkäin, pääasia on nyt päästä majapaikkaan ja nukkumaan. Auto vie meidät samaan tutkimusaseman kaksioon, jossa kerran jo nukuimme tällä matkalla. Jostakin tulee mukaan Vladimir Ilus, entisen tutkimusaseman entinen johtaja. Asunto on ahdas eikä siellä ole kuin yksi sohva nukkumista mukavoittamaan. Mutta perillä meitä kohtaakin yllätys, sillä sohvalla nukkuu jo joku. Hän herää ja kertoo olevansa ornitologi Vladimir Bosnjakov, matkalla suistoon lintuja laskemaan. Roland häntä kotvan haastattelee. Vladimir ei ole aikeissa luovuttaa sohvaansa esimerkiksi Raijalle, seurueen ainoalle naiselle.

Ninpä me seitsemän, jotka – kuten joku pikkusielu muistuttaa – olemme varanneet matkalle hotellimajoituksen Tikissä, ahtaudumme hotellin puutteessa kovalle lattialle ohuiden telttapatjojen päälle. Yö ei ole täällä pimeä, mutta silti meitä vähän häiritsee, varsinkin pienessä vessassa, valojen puuttuminen. Kuulemma maksamattomien sähkölaskujen takia asunnosta oli katkaistu sähköt. Niinpä meille käy juuri siellä pimeässä vessassa pieni vahinko. Käsienpesuallas on heikosti kiinni ja putoaa kosketuksesta lattialle. Se kun on posliinia, hajoaa sirpaleiksi. Tästä vahingosta saamme maksaa 80 euron ylimääräisen korvauksen. Kenenkähän taskuun sekin mahtaa päätyä? Ehkä sillä saadaan sähkölasku maksettua?

Kolme urheaa meistä ei jää nukkumaan. Hannu, Mikael ja Petteri lähtevät vielä aamuretkelle siinä vaiheessa kello kolme, kun me muut pistämme päämme lattiaan ja sammumme siihen. Takana on pitkä päivä, rankka matka veneessä ja 19 tuntia pystyssä, enimmäkseen odottamassa jotakin tapahtuvaksi.

Aamulla meidät ruokitaan saman puheliaan rouvan luona kuin aiemminkin. Sitten lähdemme retkelle, nyt koko porukalla. Aamuyön retkeilijät olivat nähneet pari mielenkiintoista lintua: grönlanninlokin ja ison mustaselkäisen lokin. Merilokki tai meikäläinen selkälokki puuttuvat täällä pesimälajistosta. Nyt olisi hyvä käydä katsastamassa Tiksin kaatopaikalla, josko näitä lokkeja olisi jäänyt sinne ja mustaselkäiselle saataisiin nimi. Lisäksi meitä kiinnostaa palata sille paikalle, jossa siperiansirri kerran esitti siipirikkoa, mutta pesä jäi löytämättä, kun meille saapui noutaja kesken kaiken.

Löytyyhän se mustaselkäinen kaatopaikan herkkujen luota siperianharmaalokkien ja isolokkien parvessa. Lintu tunnistetaan ohotanlokiksi. Linnusta saadaan kuvia, mutta lämpöväreilyn vuoksi vain muutama hyvä ruutu. Määrityksen perusteena on leveä valkea juova siiven takareunassa, punertavat jalat ja jyrävä nokka. Ohotanlokin lähimmät pesimäalueet ovat tiettävästi varsin kaukana Tyynen meren puolella. Mutta aamuyöllä nähtyä grönlanninlokkia ei enää löydetä.

Ohotanlokki ja siperianharmaalokkeja Tiksin kaatopaikalla. Edellisen linnun vaalea kyynärsiiven takareuna näkyy tässäkin kuvassa, samoin jyrävä nokka. Lämmin päivä ja lämpöväreily tekevät lintujen kuvaamisesta vaativampaa. (Kuva PT)

Siperiansirri löytyy, soidintava koiras. Lyhyesti nähdään myös toinen lintu, mutta sirrit eivät enää ole sillä paikalla, jossa yksi lintu käyttäytyi pesintään viittaavasti runsas viikko sitten. Olisikohan sen sirrin pesä tuhoutunut tässä välissä?

Tunturinummen kukkameri houkuttaa kuvaamaan maanpinnan tasolta. Siellä alhaalla möyriessä paikalle pyrähtävät myös poikasiaan ruokkivat lapinsirkku ja lapinkirvinen, kaksi tundran tavallista pikkulintua.

Monet täällä tavattavat lintulajit ovat saaneet suomenkielisen nimen, jossa on sanoja tundra, siperian tai lapin. Kaatopaikan alapuolisella kukkaniityllä poikasiaan ruokkivat lapinsirkku ja lapinkirvinen. (Kuvat JH)

Tämä tunturiniitty on tavallista kosteampi ja siellä kasvaa mm. siperianunikoita. (Kuva JH)

Vuorossa on lounas ja sitten tavaroiden pakkaus lentoa varten. Taas teemme sitä typerää säätämistä optiikan kanssa. Matkatavaroiden kiloja pudotetaan sallitulle tasolle punnitsemisen ajaksi ottamalla kameranrungot muutaman lyhyemmän objektiivin kanssa taskuihin ja kiikarit takin alle rinnalle. Näin pääsen läpi vain seitsemällä lisäkilolla, josta tulee sakkoa 2000 ruplaa. Ei paljon.

Ilmaan pääsemme kello 18.15. Koko lentomatkan ajan kirjoitan muistiinpanoja eilisen ja tämän päivän kokemuksista. Kone tömähtää alas Jakutskin lentokentälle kaksi ja puoli tuntia myöhemmin. Aleksei Morozov on meitä vastassa. Majoitumme samaan ison talon yhdeksännen kerroksen hotelli Bravoon kuin tullessamme. Päättämme aamun retkelle lähtöajaksi kello kolme, auto saapuu silloin meitä noutamaan. Sitä ennen käymme vielä syömässä jotakin. Meitä vastassa ollut Aleksei vie kulkumme Villi Sorsa ("Dekutskii Utka") -nimiseen ravintolaan, vähän parempaan paikkaan. Muutama meistä tilaa pizzaa, Markku hyvää pihviä. Naapuripöydän väki on innokas keskustelemaan kanssamme ruokaa odotellessamme. Jostakin syystä pizzoja saadaan odottaa yli kaksi tuntia. Selityksiä löytyy vaan ei tilattua ruokaa. Kärsimättömimmät meistä, kuten minä, lähtevät nukkumaan sitä ennen.

29.6.2018 – Retkellä Itä-Siperian havumetsissä ja niityillä

Taigan metsä on aika lailla hiljaisempi kuin kaksi viikkoa sitten. Kallantyn suojelualueen reunassa (jossa aiemmin ihailimme arovoikkojen ketoa ja mäntysirkkuja) ruokkivat linnut nyt maastopoikasiaan ja kukat pölyyttävät siemeniään. Silti aamuyön äänimaisema yhä tarjoaa meille vieraita linnunlauluja. Metsän puolella viheltää nyt lintu, jota epäilemme taigapunavarpuseksi. Sää muistuttaa sävyltään tavallista punavarpusta, mutta on kuitenkin erilainen, kolmiosainen ”*ti-viu-tsiu*”. Roland näkee sen vähän huonosti matkan päästä, mutta hän ei nähnyt sillä selviä siipijuovia tai isoa nokkaa. Sitä taigan serkkua esiintyy täällä eteläisessä Itä-Siperiassa, mutta niin myös meikäläistä punavarpusta, jonka suuntaan nyt kallistumme. Muutama mäntysirkku ja taigakirvinen sirkuttelee epäselvästi jossakin. Ruosterastas vilahtaa hetken näkyvissä. Isokirvinen seuraa huolestuneena kävelyämme, sillä on poikaset jossakin piilossa.

Laajan luonnonniityn pensaikossa siperianlepinkäinen ruokkii lentopoikasiaan. Rubiinisatakieli laulaa voimakkaaseen tapaansa puron varressa, mutta osaa samalla pitää itsensä piilossa uteliailta katseilta.

Poikkeamme myös Pakanajärveksi (*Paganskoe ozero*) nimeämällemme lintujärvelle, jonka löysimme 17.6. Siellä tunnelma muistuttaa enemmän heinäkuista keskikesää, sillä soidinkiireet ovat vaihtuneet jälkikasvusta huolehtimiseksi. Järvellä parveilee parisataa valkosiipitiiraa, joilla lienee tähän aikaan isoja poikasasia. Lampiviklo varoittaa ja rantakurvi paimentaa kahta poikastaan rannalla. Sarasirkkalintu tapaa vielä laulua, samoin rantapenkalla kotiaan pitävä isokirvinen.

Valkosiipitiiraja vauhdissa lintujärvellä. (Kuva JH)

Viimeisen pysähdyspaikan havumetsästä Hannu löytää muutaman ruskouunilinnun. Me muut saamme sillä aikaa opetella erottamaan sinipyrstön laulua kaukaa laulavasta punakylkirastaasta. Täällä päin niillä on samantapainen värssi. Samalla pysähdyksellä Roland laskee kahdeksan laulavaa sinipyrstöä. Tutumpia lintuja täällä ovat hiirihaukka ja ampuhaukka. Arka ruosterastas vilahtaa taas puiden lomassa.

Tukeva oppaamme Roman on tänäänkin mukanamme. Häntä näyttävät viehättävän metsät kun taas me löydämme enemmän mielenkiintoista nähtävää ja kuultavaa avomailta ja pensaikoista. Kun taiga näyttää nyt hiljaiselta, päätämme lähteä viimeiselle aamuretkelle huomenna Lenan saarille, jotka viimeksi olivat täynnään eksoottisia tuttavuuksia.

Sitä ennen tarvitsemme vähän lisää unta, sillä viime öinä ja päivinä olemme ehtineet kovin vähän ummistaa silmiämme. Päiväunien jälkeen etsiydymme matkamme viimeiselle illalliselle. Emme kuitenkaan Jakutskin Hesburgeriin, joka löytyy pääkadun varrelta. Sen sijaan suunnistamme kantapaikkaamme, ravintola Kubikiin, jossa ruoka on hyvää ja palvelu pelaa. Lisäksi salissa on useita isoja ruutuja, joilla pelataan jalkapallon maailmanmestaruudesta.

Turkulaisia tuotteita tarjolla Jakutskin yössä: Hese. (Kuva MN)

Kaupungilla kulkiessamme Jakutskin autokanta kiinnittää huomiotamme. Täällä idässä valtaosa autoista on japanilaisia tai eteläkorealaisia. Vasemmanpuoleinen ohjaus joissakin autoissa kertoo, että siinä taitaa mennä Japanista käytettynä tuotu menopeli. Venäläinen Lada ei ole kovin yleinen, mutta maastokelpoisia UAZ- ja Kamaz-merkkisiä venäläistuotteita näkyy liienteessä. Muutos on melkoinen, sillä vielä 10-20 vuotta sitten tässä maassa ei juuri näkynyt ns. länsiautoja, joihin myös japsit ja korealaiset meillä lasketaan.

Kohta taas palaamme hotellille keräämään voimia. Mutta ei ihan vielä nukkumaan, sillä yhdeksännen kerroksen ikkunasta aukeaa kaunis näkymä kaupungin ylle, jossa aasiankiitäjät parveilevat. Ne muistuttavat aika lailla kotoisia tervapääskyjä sekä käytöksen että ulkonäön osalta. Monena iltana olemme seuranneet niiden vauhdikasta leikkiä korkeiden talojen välissä. Toisinaan jotkin niistä suhahtavat aivan läheltä ohi. Vauhti on sellainen, että silmä ei oikein ehdi nähdä yksityiskohtia. Otan kameran avuksi ja avaan ikkunan. Hämmästyttävän nopea automaattitarkennus yhdessä illan matalan valon kanssa tuottaa muutamia kelvollisia kuvia, joista näkyy mm. valkoinen yläperä ja suomukuvioinen vatsa. Ja sängyssä ehdin vielä seurata parin maalin verran Portugalin ja Espanjan jalkapallo-ottelua, joka – kuulemma – päättyi tasan 3 – 3.

Kameran pysäyttämä aasiankiitjä Jakutskin taivaalla. (Kuva JH)

30.6.2018 – Lenan lumoissa, sitten Siperian yli Moskovaan ja kotiin

Aamut ovat parhaita. Neljältä lähdemme Alekseihin UAZ:illa keikkumaan Lenan tulvametsien ja niittyjen saarelle, jonne melkein kaksi viikkoa sitten löysimme pengertien. Mutta muita teitä siellä ei sitten olekaan, vain liejuisa uria, joihin useimmat maasturitkin uupuisivat, vaan ei tämä Venäjän autoihme. Alekseihin yksilö on sisustettu vähän finimmin kuin Tikissä näkemämme ja se on kuulemma vähän kalliimpi malli. Sanoo sen maksavan noin 10 000 euroa.

Nyt saaren pensaikossa edelleen laulavat kultasirkut ja lapinuunilinnut toivottavat meidät tervetulleiksi. Valkosiipitiira lekuuttelee ja saalistaa kostean niityn yllä. Rantakurvien soidin tuntuu yhä jatkuvan, sillä taivaalta kuuluu yhä kapustarintamaista ”*kruui-kruui-kruui...*” -ääntä. Isokirvinen odottelee koivun nokassa rauhasampaa hetkeä, jotta pääsisi ruokkimaan poikasiaan. Lapinuunilintu on matalammalla pensaassa nokka toukkia roikkuen.

Lapinuunilintu ja isokirvinen kantavat ruokaa poikasilleen, ovat epäluuloisia. (Kuvat JH)

Tiheässä ja hämärässä tulvametsässä laulaa muutama harmaapääsirkku ja rubiinisatakieli sekä varoittelee idänpikkusieppo. Näitä on tosin vaikea päästä kunnolla näkemään hämärässä ja tiheässä risukossa. Oudon vaikutelman tuovat sellaiset pohjoiset lajit kuten järripeippo, pohjantikka, lapintiainen ja lapinuunilintu. Sitten ääneen puhkeaa sirittäjäsatikieli, jota olimme jo ehtineet mielessämme toivoa.

Lenan saaren tulvametsässä kuuntelemme korva tarkkana mm. rubiinisatakieltä, sirittäjäsatakieltä, harmaapääsirkkua ynnä muita mielenkiintoisia lauluja. (Kuva MN)

Kultasirkku pesii yleisenä Lena-joen rantakosteikoilla (Kuva MH-K)

Kultasirkkunaaras Jakutskissa. (Kuva Markku H-K)

Siinä mutaisella uralla kiikaroidessamme ohitsemme mönkii Isuzun pieni maasturi sisällään iloisen näköistä väkeä. Kotvan päästä lähdemme samaan suuntaan ja päädyimme tavattoman kauniille rannalle saaren pohjoispäässä. Näin pitkälle pääsi myös Isuzu ja jäi mahastaan liejuun kiinni. Hiekkarannan piknikille pukeutuneet matkustajat, kaksi miestä ja viehättävä jakuuttinainen, olivat jo vähän aikaa

yrittäneet työntää sitä eteen tai taakse päin, mutta turhaan. Apu saapuu kuitenkin mukanamme. Aleksei kiinnittää köyden UAZ:in etupäähän ja maasturin perään. Autamme vähän työntämällä ja niin Isuzu nousee kuopastaan. *"There are no roads, only directions in Russia"* muotoili tilannekuvauksen mukana oleva nainen.

Emme jatka pidemmälle, vaan nautimme aamukahvit tässä. Tyyni joen pinta, lämmin auringonpaiste ja rantapenkalla pesiään kaivavat törmäpääskyt luovat miellyttävää aamutunnelmaa, jota värittävät taustalla harmaapääsirkkujen ja idänpikkusieppojen äänet. Joen takaa kuuluu kahden sirittäjäsatakielen laulua. Pysähdymme kuuntelemaan sieltä kantautuvaa puputusta. Kauan ehdimme jo odottaa idänpääskettä kohdallemme, nyt sen vihdoinkin kuulemme viimeisenä aamuna.

Pääskyt ovat aloittaneet pesinnän joen rantatörmässä. Lintutiheys on paikoin suuri ja ilmassa törmäpääskyjen törmäysvaara. (Kuva JH)

Aleksei tulee saattamaan meidät kentälle. Matkalla ehdin vähän haastaa häntä politiikasta, jota on tähän saakka visusti vältelty. Kysyn hänen mielipidettään presidentti Vladimir Putinista, Krimin valtauksista kolme vuotta sitten ja korruptiosta. Hän kommentoi, myös hän vähän kärjistäen: *"People in Jakutski do not like Putin, they hate him. But the other options are much worse"*. Navalnyi taas on amerikkalaisten maksama oppositiopoliitikko, jota Aleksei on kehottanut Pietarissa opiskelevan tyttärensä varomaan. Krim kuuluu Venäjälle, sillä 92% väestöstä siellä halusi vaaleissa liittyä Venäjään. Sitäpaitsi Venäjähän vain otti takaisin vanhan alueensa. Korruptio taas on vähenemään päin. Poliisien palkkoja on nostettu ja lahjonnasta kiinni jääneet erotetaan armottomasti. Alekseilla on optimistinen näkemys tulevaisuudesta, toivottavasti kehitys menee parempaa kohti.

Putin on tunnetusti saanut suosiota Krimin nappaamisesta Ukrainalta, mutta tuolloin me emme vielä olleet kuulleet Venäjän eläkeuudistuksesta, joka oli julkistettu kesäkuussa. Se taisi pudottaa presidentin kannatusta aika lailla alaspäin. Katoavaista on maallinen kunnia, ainakin poliitikkojen.

Olemme jonkin verran eri mieltä politiikasta, mutta sovimme, että ensi reissulla nostamme pöydälle kaksi pulloa vodkaa ja puimme nämä asiat valmiiksi. Tämähän on ihan perivenäläinen tapa hoitaa asioita!

Jakutskin kentältä lentokone nousee kohta puolen päivän jälkeen. Nousu tapahtuu pohjoiseen Lena-virran suuntaan ja suorastaan mykistävä jokivarsimaisema avautuu taas koneen ikkunoista. Pitkä lento Siperian yli kirkkaassa kesäsäässä on aina vaan vaikuttava. Metsää, metsää, pikkujärviä, jokia ja

erikokoisia soita. Missään ei näy teitä, kyliä tai edes rakennuksia. Jakutskin lähimetsien jälkeen ei erotu myöskään moottorisahan tai metsätraktorin jälkiä.

Siperian loputtomia metsiä ja soita. Tummat lämpäreet ovat pilvien varjoja. (Kuva JH)

Runsaan neljän tunnin jälkeen allamme levittäytyy Ural-vuoristo. Se erottuu kapeana pohjois-etelä-suuntaisena jonona, pikemmin paljaana pyöreälakisena tunturipaljakkana kuin minään vuoristona. Tai ainakin siltä se näyttää kymmenen kilometrin korkeudesta. Paljakalla on vielä laajoja lumilaikkuja.

Kuuluisa Ural-vuoristo. Tähän päättyy – tai tästä itään alkaa – mystinen, maineikas Siperia. (Kuva JH)

Uupuneita retkeilijöitä Aeroflotin palveltavana. Edessä Eurooppa ja välilasku Moskovassa. (Kuva JH)

Moskovassa kellot pitää siirtää viisi tuntia taakse päin. Saamme odottaa jatkolentoa Helsinkiin muutaman tunnin. Sheremetjevo on tungokseen asti täynnä väkeä. Jalkapallon yhä jatkuvat MM-kisat ovat tuoneet tänne paljon väkeä. Parkkeeramme yhden kahvilan penkeille ja saamme eteemme jonkin pelin, muistaakseni se ei ollut kovin tärkeäkään peli. Kuten tavallisesti, on matkaseurue aika vaisua porukkaa retken tässä vaiheessa.

Mitä me näimme ja koimme Siperiassa?

Jossakin vaiheessa paluumatkalla keskustelimme siitä, mikä oli matkan vaikuttavin kokemus. Olimme yksimielisiä: Huippu oli se yö, johon kuului veneiden odotusta Tiksin rannassa, ajoa autolla yli tunturien ja soiden kohti jäätyneen ja usvaisen meren rantaa, veneiden työntämistä jäätä pitkin, venematka ensin jäiden joukossa sitten tyynessä joessa kesäyön auringon loisteessa. Ja vielä saapuminen kalastajien leiriin, ystävällisten ihmisten luokse, lepyjen ja iiveepeiden keskelle.

Vaikuttavaa oli myös eksoottisten lintujen runsaus. Taigan lajistossa on paljon niitä lintuja, jotka ovat Suomessa äärimmäisen harvinaisia tai tuttuja pelkästään lintukirjan sivuilta. Ihan huippupaikka on se Lenan nimetön saari Jakutskin laidalla, jolla retkeilimme mennessä tullen varhaisena aamuna. Voi kun sinne pääsisi joskus useaksi päiväksi, mielellään toukokuun lopulla (kun arktinen muuttovirta valuu Lenaa pohjoiseen) tai kesäkuun alussa, kun lintujen laulukausi on vilkkaimmillaan! Vaan hienoa se oli kesäkuun puolivälissä ja lopussakin! Lenan suistossa kohtasimme yltäkylläisesti arktista lajistoa. Sopulin huippuvuosi jäi vielä näkemättä samoin kuin legendaarinen silmälasihaahka, mutta tyytyväisiä olimme siihen, mitä tundralla näimme.

Kirjasimme matkan ajan vihkoon kaikkiaan 137 lintulajia. Näistä 68 lajia tundralla ja 79 taigalla Jakutskin ympäristössä. Vain 10 lajia nähtiin molemmilla alueilla: metsähanhi/harmaahanhi, jänkäkurppa, suippopyrstökurppa, taivaanvuohi, liro, korppi, räystäspääsky, punakylkirastas, kivitasku ja västäräkki. Löysimme myös suuren joukon lintujen pesiä, kaikki löytyneet taisivat olla munapesiä. Hannu dokumentoi löydöt ottamalla joka pesästä kuvan. Pesälöytöjä oli tundralla 26 lajista: metsähanhi, tundrahanhi, pikkujoutsen, jouhisorsa, kyhmyhaahka, alli, muuttohaukka, siperiankurmitsa, tundrakurmitsa, karikukko, lapinsirri, rusokaulasirri, pikkusirri, palsasirri, kuovisirri, suosirri, vesipääsky, isovesipääsky, siperiaharmaalokki, ruusulokki, tiiralokki, sinirinta, kivitasku, lapinkirvinen, lapinsirkku ja pulmunen. Viimeksimainitun pesä löytyi ontosta puunrungosta ja toinen majan seinällä olevasta pöntöstä, näin jäimme ilman kuvaa pulmuseen pesästä.

Itä-Siperian linnuista ei meillä ollut saatavana kunnon lintukirjaa, vaan pohjatiedot piti hankkia useista kirjoista. Olemassa olevien opusten tiedot monien lajien levinneisyydestä tuntuvat olevan hataria, mikä varsinkin pikkulintujen osalta on valtavan laajassa maassa ymmärrettävää. Hannulla ja Petterillä oli mukana puhelimeen talletettuna laaja kokoelma itäisten lintujen lauluja, mikä helpotti jyvälle pääsyä taigan aamuissa konserteissa. Mutta laulukokoelmat, kutsuäänistä puhumattakaan, ovat täällä vajavaisia.

Lintuja oli paljon, mutta yhtä mykistävää oli erilaisten kukkien runsaus. Valkoisena kukkivien lapinvuokkojen ja punaisten tundrakuusioiden kankaat olivat mieleenpainuva näky kaikkialla tundralla. Ehkä lievän pettymyksen toivat sääsket. Siperian sääskiparvista olen kuullut paljon kauhukertomuksia, mutta me jäimme tätä kokemusta vaille. Olihan niitä Jakutskissa, mutta ei mitenkään sietämättömiä määriä. Tundralla taas taisi paras räkkäaika vielä olla edessä päin.

Venäjälle lähdettäessä odotettavaa on, että kaikki järjestelyt eivät ehkä toteudu ihan niin kuin on paikallisen matkanjärjestäjän toimesta luvattu tai etukäteen sovittu – tai mistä on maksettu. Saimme todeksi todeta vanhan hokeman elämästä Venäjällä: mikään ei toimi, mutta kaikki järjestyy. Tällä matkalla järjestelyt toimivat oikein hyvin Jakutskissa, kummallisesti improvisoiden Tiksissä ja jälleen hienosti kalastajien leirillä. Matkamme jälkeen yhä ihmettelemme sitä, miksi Yakutia Travel -matkatoimisto yhä tänä päivänäkin mainostaa Lenan suiston luontomatkkoja majoituksella Lenan suiston tutkimusasemalla, jonka toiminta päättyi vuonna 2016. Edelleen voi ihmetellä miten sujuvasti, ilman anteeksipyyntöjä tai selityksiä hotellin lakanat Tiksissä vaihtuivat kovaksi telttapatjaksi ahtaan kaksion lattialla. Voi tietysti suhteuttaa kaikki nämä Tiksin erikoisuudet siihen, miltä elämä muutoin näyttää tässä kuihtuneessa pikkukaupungissa. Tiksi oli kyllä ihan omanlaisensa kokemus sekin.

Kuulimme myös pari kertomusta siitä, miten edellisten vuosien toivorikkaiden retkeilijöiden oli käynyt samalla Lenan suiston matkalla. Jos nyt johonkin yksityiskohtaan olisimmekin pettyneitä, saatamme olla matkaamme kokonaisuudessaan hyvin tyytyväisiä. Eräs japanilainen seurue ei huonojen säiden takia päässyt lainkaan ilmaan Jakutskista, vaan koko käynti arktisella alueella jäi tekemättä. Jenkkiryhmä taas oli jäänyt säiden takia jumiin Tiksiin. Kun he lopulta pääsivät liikkeelle, kutistui viikon retkeily kalastajien leirissä yhden päivän kääntymiseen, piti heti kohta palata takaisin.

Olosuhteet täällä pohjoisessa ovat toisinaan säälimättömiä. Tähän on meidän sopeuduttava. Matkamme oli hieno, kaikin puolin onnistunut. Siitä voimme kiittää ennen muuta Roland Vösaa, joka hoiti kaikki vaikeat järjestelyt kuntoon ja osoittautui vielä erinomaiseksi lintujen löytäjäksi, tuntijaksi ja oppaaksi. Myös koko ryhmämme selviytyi hyvin ja hyvällä hengellä vaikeistakin paikoista. Kiitos myös Tringa ry:lle, joka toimi kotimaisena matkan järjestäjänä.

Koko ryhmämme Stolbin huipulla: Petteri, Hannu, Mikael, Markku, Raija, oppaamme Simon, Roland ja Jouko. (Kuva JH)

Havaitut lajit ja yksilömäärät päiväkohtaisesti

Sivut 73-74.

	TIETEELLINEN NIMI	LAJI	PESÄ	15.6.	16.6.	17.6.	18.6.	19.6.	20.6.	21.6.	22.6.	23.6.	24.6.	25.6.	26.6.	27.6.	28.6.	29.6.	30.6.
1	Lagopus lagopus koreni	Riekko										1				2			
2	Lagopus muta pleskei	Kiiruna					1					1							
3	Anser fabalis (middendorffii / semirostris)	Metsähanhi	X						3	14	2	1	25	6	2	80			
4	Anser albifrons	Tundrahanhi	X						15	115	20	150	10	10	30	20			
x	Anser sp	Harmaahanhi				2				17									
5	Branta bemicla bemicla	Ssepelhanhi								1									
6	Cygnus cygnus	Laulujoutsen							5										
7	Cygnus columbianus bewickii / columbianus	Pikkujoutsen	X						20	36	85	20	20	5	4	30			
8	Anas p. platyrhynchos	Sinisorsa					1												
9	Anas acuta	Harmaahanhi	X						16	14		20	8	1	1	5			
10	Anas formosa	Siperiantavi							2	2									
11	Anas crecca	Tavi																1	
12	Polysticta stelleri	Allihaahka								1/									
13	Somateria spectabilis	Kyhmyhaahka	X						20	14	15	10	3	1	9	8			
14	Melanitta nigra	Mustalintu								1									
15	Melanitta deglandi stejneri	Kyhmypilkasiipi											1/	1/					
16	Clangula hyemalis	Alli	X						10	25	10	15	8	5	7	15			
17	Mergus m. merganser	Isokoskelo							3										
18	Mergus serrator	Tukkakoskelo						2											
19	Gavia stellata	Kaakkuri							2	2		1	2		3	2			
20	Gavia arctica viridularis	Kuikka					1	3	10	28	5	20	10	10	20	20	1		
21	Ardea c. cinerea	Harmaahaikara				2	5											10	1
22	Falco tinnunculus perpallidus	Tuulihaukka			1	2	2											5	
23	Falco columbarius insignis	Ampuhaukka																1	
24	Falco s. subbuteo	Nuolihaukka				1													
25	Falco peregrinus calidus	Muuttohaukka	X				1	1			3		3			1			
26	Milvus migrans lineatus	Haarahaukka			200	30	20											100	10
27	Circus spilonotus	Siperiansuohaukka				2/1												1	
x	Circus sp	Suohaukkalaji					1												
28	Accipiter nisus nisosimilis	Varpushaukka					1												
29	Accipiter gentilis albidus / schvedowi	Kanahaukka			1														
30	Buteo buteo japonicus	Hiirihaukka				4												3	
31	Buteo lagopus menzbieri	Piekana					2	4			2		4			2			
x	Buteo sp	Hiirihaukkalaji			1														
32	Pluvialis fulva	Siperiankurmitsa	X				11	10	3	9			3	2	5	1	8		
33	Pluvialis squatarola	Tundrakurmitsa	X						6	22	6	30	6	10	10	14			
34	Vanellus vanellus	Töyhtöhyyppä				20												20	6
35	Charadrius hiaticula tundrae	Tylli	X				2	13	4	3	2	5	6	2	8	10	2		
36	Charadrius dubius curonicus	Pikkutylli			2	1	1											7	
37	Limnocyptes minimus	Jänkäkurppa				1		1											
38	Gallinago stenura	Suippopyrstökurppa			1		20	10	4	3		1					5	1	5
39	Gallinago g. gallinago	Taivaanvuohi			1	1	20	2	1	6		5	2		1	1	2	1	15
40	Limnodromus scolopaceus	Tundrakurppelo								1					1				
41	Numenius madagascariensis	Ohotankuovi				1													
42	Tringa erythropus	Mustaviklo						1		1									
43	Tringa nebularia	Valkoviklo			7	5	1												
44	Tringa stagnatilis	Lampiviklo	X			6	3											4	1
45	Tringa ochropus	Metsäviklo			2	7	3											6	3
46	Tringa glareola	Liro			1	15	6	3									1	2	
47	Xenus cinereus	Rantakurvi					5											3	5
48	Actitis hypoleucos	Rantasipi			1		8											1	5
49	Arenaria interpres	Karikukko	X						2	2	2	6	4	2	3	3			
50	Calidris temminckii	Lapinsirri	X					3	4	20		30	15	1	20	10	5		
51	Calidris ruficollis	Rusokaulasirri	X				3	15	3			1					4		
52	Calidris minuta	Pikkusirri	X					1	25	90	20	60	10	20	40	15			
53	Calidris subminuta	Siperiansirri						1									2		
54	Calidris melanotos	Palsasirri	X						9	50	4	40	4	10	14	15			
55	Calidris ferruginea	Kuovisirri	X						4	1				1					
56	Calidris alpina centralis	Suosirri	X					1	10	25	4	20	3	10	11	2			
57	Calidris pugnax	Suokukko					5	3	20	120	30	60	50	30	50	40	5		
58	Phalaropus lobatus	Vesipääsky	X				2		10	33		10	5	5	15	1	1		
59	Phalaropus fulicarius	Isovesipääsky	X						20	220	16	100	5	20	60	20			
60	Larus canus heinei / kamtschatschensis	Kalalokki			300	25	20											30	70
61	Larus vegae	Siperianharmaalokki	X				30	100	20	15	10	20	30	30	40	50	50		
62	Larus hyperboreus	Isolokki					10	60	30	10	5	10	15	10	10	20	30		
63	Larus ridibundus	Naurulokki			600	80	50											50	10
64	Rhodostethia rosea	Ruusulokki	X						3	24	6	10	3	6	5	1			
65	Larus glaucoides	Grönlanninlokki															1		
66	Larus thayeri	Ohotanlokki															1		
67	Xema sabini	Tiiralokki	X							15	1	6			1				
68	Stercorarius pomarinus	Leveäpyrstökihi					20	1	60	28	13	15	11	5					
69	Stercorarius parasiticus	Merikihi							1	12	1	11	2	2	10	15			

	TIETEELLINEN NIMI	LAJI	PESÄ	15.6.	16.6.	17.6.	18.6.	19.6.	20.6.	21.6.	22.6.	23.6.	24.6.	25.6.	26.6.	27.6.	28.6.	29.6.	30.6.
70	Stercorarius longicaudus	Tunturikihi				5	6	10	6	2	10	4	1	2	4	2			
71	Sterna hirundo longipennis	Kalatiira			10	20	15											30	20
72	Sterna paradisaea	Lapintiira							70	30	30	20	15	15	40	40	20		
73	Chlidonias leucopterus	Valkosiipitiira			100	150	250											230	30
74	Columba livia	Kesykyyhky				3	3												
75	Streptopelia o. orientalis	Idänturturikyhyhky			1													10	
76	Cuculus c. canorus	Käki			2	10	4											6	6
77	Cuculus optatus	Idänkäki																	1
78	Bubo scandiacus	Tunturipöllö					1				1								
x	Strix nebulosa lapponica	Lapinpöllö			sulka löytyi														
79	Asio f. flammeus	Suopöllö							1	1									
80	Apus p. pacificus	Aasiankiitäjä			400	200	200										30	150	100
81	Dendrocopos minor kamtschaticus	Pikkutikka					1												2
82	Dendrocopos major ssp (brevirostris)	Käpytikka			2	5	5											5	
83	Picoides tridactylus crissoleucus	Pohjantikka					1												4
84	Dryocopus m. martius	Palokärki				3												1	
85	Lanius c. cristatus	Siperianlepinkäinen					1											15	3
86	Corvus corone orientalis	Nokivaris				30	20										5	10	7
87	Corvus corax kamtschaticus	Korppi			15	20	5	1			1	1	2					15	
88	Sturnus vulgaris	Kottarainen				7	15											200	120
89	Bombicilla garrulus centralasiae	Tilhi			1														
90	Parus major	Talitiainen				1	4												
91	Parus montanus baicalensis	Hömötiainen				2	2												
92	Parus cinctus cinctus	Lapintiainen																	3
93	Riparia riparia taczanowskii	Törmäpääsky					8												200
94	Delichon urbicum lagopodum	Räystäspääsky			20		30	25			12		1				15	10	20
95	Alauda arvensis ssp (intermedia)	Kiuru				6												10	
96	Eremophila alpestris flava	Tunturikiuru					2	16				1	6	1			1		
97	Locustella l. lanceolata	Viirusirkkalintu				1													
98	Locustella c. certhiola	Sarasirkkalintu				2	20											3	15
99	Phylloscopus trochilus yakutensis	Pajulintu					1												
100	Phylloscopus f. fuscatus	Ruskouunilintu				1												4	
101	Phylloscopus inornatus	Taigauunilintu			1	5													1
102	Phylloscopus b. borealis	Lapinuunilintu			2	1	3											1	20
103	Phylloscopus plumbeitarsus	Burjatianuunilintu				3													
104	Turdus pilaris	Räkättirastas			15	20	10										2	10	5
105	Turdus naumanni	Ruosterastas			2	5												3	
106	Turdus i. iliacus	Punakylkirastas					3	1								1	8	2	2
107	Luscinia s. svecica	Sinirinta	X				2	5			7		1				2		
108	Luscinia c. calliope	Rubiinisatakieli					2											1	10
109	Luscinia cyanura	Sinipyrstö				10												8	
110	Luscinia sibilans	Sirittäjäsatikieli																	4
111	Saxicola maurus stejnegeri	Sepeltasku				2											2	1	
112	Oenanthe o. oenanthe	Kivitasku	X				10	5			3		6		1	1	2		
113	Ficedula albicilla	Idänpikkusieppo				1	3												10
114	Passer d. domesticus	Varpunen			50	40	40										15	100	40
115	Passer m. montanus	Pikkuvarpunen			2														
116	Motacilla flava thunbergi / tschutschensis	Keltavästäräkki				1													
117	Motacilla cinerea 'melanope'	Virtavästäräkki			2														
118	Motacilla alba ocularis	Västäräkki			20	30	40	20	20	2	8	1	8			8	10	30	20
119	Anthus spinoletta japonicus	Tuhkakirvinen					1	5			5		4				1		
120	Anthus richardi 'dauricus'	Isokirvinen				2	2											6	7
121	Anthus trivialis 'sibirica'	Metsäkirvinen				1	2											2	4
122	Anthus hodgsoni yunnanensis	Taigakirvinen			6	5												10	
123	Anthus c. cervinus	Lapinkirvinen	X				3	20	8	5	14	5	20	3	1	5	20		
124	Fringilla montifringilla	Järripeippo			1	2												1	
125	Carduelis spinus	Vihervarpunen																	5
126	Carduelis f. flammea	Urpiainen					1	63				1					1		
127	Carduelis flammea / homemanni	Urpiainen / tundraurp.						5	1			1	2	1			6		2
128	Carduelis homemanni exilipes	Tundraurpiainen					3	8		3	6	10							
129	Carpodacus e. erythrinus	Punavarpunen				1	1											7	2
x	Loxia sp	Käpylintulaji				13													
130	Pyrrhula p. pyrrhula	Punatulkku				2	3											4	10
131	Emberiza l. leucocephalos	Mäntysirkku				12												20	
132	Emberiza chrysophrys	Kultakulmasirkku			2	2													
133	Emberiza rustica	Pohjansirkku				2													
134	Emberiza a. aureola	Kultasirkku				1	12												10
135	Emberiza s. spodocephala	Harmaapääsirkku			1	2	6												10
136	Calcarius l. lapponicus	Lapinsirkku	X				10	40	20	40	9	30	20	15	25	20	20		
137	Plectrophenax nivalis	Pulmunen	X				10	10	10	20	20	20	30	3	10	30	10		